

**ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLERİN
ÖNLENMESİ**

YEREL EYLEM PLANI HAZIRLAMA REHBERİ

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE
ZORLA EVLİLİKLERİN
ÖNLENMESİ

YEREL EYLEM PLANI HAZIRLAMA REHBERİ

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından, İsveç'in İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) aracılığıyla sağladığı finansal destek ile yürütülen Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, kadınların ve çocukların korunmasını sağlayan ulusal mekanizmaların güçlendirilmesi ile çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklere son vermeye yönelik olumlu sosyal normların desteklenmesi amacıyla hem önleme hem de müdahale faaliyetlerini, çok sektörlü ve bütüncül bir yaklaşımla sürdürmektedir.

Hazırlayanlar (Alfabetik sıra ile) Nurcihan Temur, Sevgi Binbir

Yayına Hazırlayanlar (BM Kadın Birimi) (Alfabetik sıra ile) Duygu Erseçen, Zeliha Ünal

Katkıda Bulunan Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği, Mert Altıntaş

Tarih Haziran 2021

©2021 BM Kadın Birimi (UN Women). Tüm hakları saklıdır.

Bu yayının tüm hakları Birleşmiş Milletler Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadınların Güçlenmesi Birimi'ne (BM Kadın Birimi) aittir. BM Kadın Birimi'nin yazılı izni alınmadan kısmen ya da tamamen kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Kaynak göstermek şartıyla alıntı yapılabilir.

Bu yayında ifade edilen görüşler yazar/yazarların görüşleridir ve BM Kadın Birimi, Birleşmiş Milletler, bağlı kuruluşları ya da İsveç'in resmi görüşlerini yansıtmamaktadır.

UN Women, Birleşmiş Milletler Kadın Birimi

ParkOran Ofis, Oran Mahallesi, Kudüs Caddesi, 1/21-58, 06450, Çankaya/Ankara

 @unwomenturkey @unwomenturkey @unwomenturkey

turkey.unwomen.org

UNFPA, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu

Oran Mahallesi Kudüs Caddesi 1/21 Blok Daire: 37-38-39-43 Çankaya/Ankara – Türkiye

 @UNFPATurkey @UNFPATurkey @unfpa_turkey

<https://turkey.unfpa.org/tr>

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5
BÖLÜM 1 – PROGRAM BİLGİSİ	6
BÖLÜM 2 – ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLER İLE MÜCADELE	8
2.1. Tanımlar	9
2.2. Genel Çerçeve	11
2.3. Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklere İlişkin Veriler	12
2.3.1. Dünyada Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklere İlişkin Veriler	12
2.3.2. Türkiye’de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklere İlişkin Veriler	13
2.4. Uluslararası ve Ulusal Mevzuat	16
2.4.1. İlgili Uluslararası Mevzuat	17
2.4.2. İlgili Uluslararası Kararlar – Yorumlar	26
2.4.3. Ulusal Mevzuat	29
2.4.4. Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler ile İlgili Temel Program ve Politikalar	34
2.4.5. Yerel Eylem Planları	40
2.4.6. Politika Belgeleri – Araştırma ve İstatistikler	45
BÖLÜM 3 – ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLER İLE MÜCADELE YEREL EYLEM PLANLAMASI	48
3.1. Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerle Mücadele İl Yerel Eylem Planları	49
3.2. Planlama Aşamaları	50
3.2.1. Planlama, Hazırlık ve Bilgi Toplama	52
3.2.2. Mevcut Durum Analizi	63
3.2.3. Stratejilerin Belirlenmesi	67
3.2.4. Hedef ve Göstergelerin Belirlenmesi	68
3.2.5. Faaliyet ve Takvimleme	86
3.2.6. Bütçeleme	88
3.2.7. Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerle Mücadele İl Yerel Eylem Planı Şablonunun Hazırlanması	90
3.3. Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerle Mücadele İl Yerel Eylem Planları Uygulama, İzleme ve Değerlendirme	93
Kaynakça	99

TABLULAR

Tablo 1.	ÇYEZE'ye İlişkin Mevcut Göstergeler	72
Tablo 2.	ÇYEZE ile Mücadele için Mevcut Göstergeler	73
Tablo 3.	ÇYEZE ile Mücadele için Önerilen Göstergeler	76

KISALTMALAR

AÇSHB	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	STK	Sivil Toplum Kuruluşu
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı	ŞÖNİM	Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
BM	Birleşmiş Milletler	TAYA	Türkiye Aile Yapısı Araştırması
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi	TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
ÇKK	Çocuk Koruma Kanunu	TCK	Türk Ceza Kanunu
ÇYEZE	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler	TMK	Türk Medeni Kanunu
GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi	TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
GZFT	Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler	TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü	UN WOMEN	BM Kadın Birimi
IOM	Uluslararası Göç Örgütü	UNDCS	BM Kalkınma İşbirliği Stratejisi
SIDA	İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı	UNFPA	BM Nüfus Fonu
SKA	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
SMART	Açık/Net, Ölçülebilir, Başarılabilir, Gerçekçi, Süreli (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Timely)	UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
		YEPP	Yerel Eşitlik Eylem Planı
		YSEP	Yerel Stratejik Eylem Planı

SUNUŞ

“Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Yerel Eylem Planı Hazırlama Rehberi”, “Türkiye’de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Birleşmiş Milletler (BM) Ortak Programı” kapsamında, BM Kadın Birimi (UN Women) koordinasyonunda gerçekleşen “Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin (ÇYEZE) Önlenmesi ile ilgili Yerel Eylem Planı Hazırlanması ve Kurumlar Arası Etkin Koordinasyon için Kapasite Geliştirme Çalışmayı” katılımcıları için hazırlanmıştır.

Hizmet sağlayıcılara yönelik bu rehberin amacı, ÇYEZE ile mücadele alanında illerde var olan kurumsal kapasiteyi geliştirmek ve yerel eylem planlarının hazırlanmasına teknik destek vermektir.

“Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Yerel Eylem Planı Hazırlama Rehberi” üç bölümden oluşmaktadır:

- Bölüm 1 Program Bilgisi
- Bölüm 2 Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler ile Mücadele
- Bölüm 3 Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler ile Mücadele Yerel Eylem Planlaması

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UN Women) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) katkılarıyla hazırlanan ve UNFPA koordinasyonunda geliştirilen “Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Kapasite Güçlendirme Eğitim Paketi”nin bir bileşeni olan bu rehber ile kurumlar arasında etkin bir koordinasyonu sürdürerek ÇYEZE ile ilgili ayrı ve etkin bir eylem planının hazırlanması konusunun gündemde tutulması ya da farklı konularda var olan eylem planlarına ÇYEZE’nin önlenmesi ile ilgili faaliyetlerin eklenmesi amaçlanmaktadır.

BÖLÜM 1

PROGRAM

BİLGİSİ

ÇYEZE, hem bir çocuk hakları ihlali hem toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türü hem de tüm dünyada kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesinin ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının önündeki bir engel olarak görülmektedir.

Çocuk yaşta evlilik oranı küresel olarak azalmaktadır. Tüm paydaşların gayretleri sayesinde, küresel boyutta çocuk yaşta yapılan evliliklerin sayısında 10 yıl öncesine göre 25 milyonluk bir düşüş gerçekleştiği tahmin edilmektedir.¹ BM Ortak Programı, ÇYEZE'nin temel sebeplerini ortadan kaldırmayı hedeflerken hem önleme hem de çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirilmiş kişilerin ihtiyaçlarına yönelik çok sektörlü (sağlık, sosyal, psikolojik, hukuki) hizmetlerin sağlanması konusunda iş birliklerini artırmayı amaçlamaktadır.

Ortak Program, Ocak 2018'den bu yana BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Uluslararası Göç Örgütü (IOM), BM Nüfus Fonu (UNFPA), BM Kadın Birimi ve BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) sağladığı fon desteği ile ülke genelinde yürütülmektedir.

BM Ortak Programı'nın iki temel hedefi bulunmaktadır. Bunlar; kadınların ve çocukların korunmasını sağlayan ulusal mekanizmaların güçlendirilmesi ile ÇYEZE'ye son vermeye yönelik olumlu sosyal normların tüm paydaşlar, toplumun her kesimi, kız ve oğlan çocukları arasında teşvik edilmesidir.

BM Ortak Programı, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve çocuk odaklı bir yaklaşımı benimsediğinden, kadınlar ve kız çocuklarının katılımı kadar erkeklerin ve oğlan çocuklarının katılımını da önemsemektedir. BM Ortak Programı kapsamında çocuklar ve aileleri hedef alan, toplum temelli farkındalık yaratmayı ve toplumun farklı kesimlerini harekete geçirmeyi hedefleyen faaliyetlerin düzenlenmesi, bilgi üretimi ve paylaşımı, ÇYEZE ile mücadele için yerel eylem planlarının desteklenmesi, hizmet sunucular için rehberlerin geliştirilmesi ve eğitim programlarının uygulanması alanlarında kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışılmaktadır.

BM Ortak Programı kapsamında BM Kadın Birimi, Adana, İzmir ve Gaziantep'te ÇYEZE'nin etkili ve etkin bir şekilde tespit edilmesi, önlenmesi, müdahale edilmesi ve izlenmesi için mevcut yerel ve ulusal mekanizmaların güçlenmesine ve ÇYEZE'nin yasal, sağlık, sosyal, psikolojik ve ekonomik sonuçları konusunda kamuoyu bilincinin artmasına katkıda bulunacak faaliyetler gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

¹ Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesine Yönelik Birleşmiş Milletler Ortak Programı, Bilgi Notu, Bilgi ve Deneyim Paylaşımı Etkinliği Bilgi Notu, 16 Mayıs 2019.

BÖLÜM 2
**ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA
EVLİLİKLER
İLE MÜCADELE**

2.1. TANIMLAR²

Çocuk kimdir?

- Çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuktur (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme).
- Evlenerek ergin olduğu onaylansa dahi 18 yaşını doldurmamış kişiler çocuktur (Türk Medeni Kanunu).
- Daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur (5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu).

Çocuk istismarı, cinsel istismar dahil olmak üzere her türlü fiziksel veya ruhsal şiddet, kötü muamele veya sömürüdür.

Çocuğun cinsel istismarı, çocuk veya gencin daha büyük bir çocuk, genç veya yetişkin tarafından, buldukları yerdeki reşitlik yaşı gözetilmeksizin kendi cinsel dürtüleri veya arzuları doğrultusunda kullanılmasıdır. Çocuğun cinsel istismarı, cinsel temas içeren veya temas içermediği halde çocuğu tehdit ve pornografiye maruz bırakan davranışlar şeklinde görülebilir.

Çocuk koruma kavramı, çocukların şiddet, istismar ve sömürüden korunması durumunu ifade eder.

Çocuk yaşta evlilik, taraflardan en az birinin çocuk, yani 18 yaşından küçük olduğu, resmi veya gayri resmi olarak gerçekleşen "evlilikler"dir. Bu anlamda hukuken geçerliliği olmayan, ancak "evlilik" adı altında gerçekleştirilmiş olan fiili birliktelikler de literatürde "çocuk yaşta evlilik" kavramı kapsamında değerlendirilmektedir.

Erken evlilik, yetişkinlik çağına ulaşmanın daha erken yaşta ya da evliliğe bağlı olduğu ülkelerde 18 yaşın altındaki bir kişi ile yapılan evlilikleri ifade eder. Erken evlilik ayrıca her iki eşin de 18 yaşında olduğu ya da 18 yaşından büyük olmalarına karşın fiziksel, duygusal, cinsel ve psikolojik

² Tanımlar; BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, UNICEF'in çocuk yaşta evliliklere ilişkin BM Ortak Programı öncesi yayımladığı eğitim setinde yer alan tanımlar ve Türkiye'deki ilgili kanunlar esas alınarak yapılmıştır.

gelişim düzeyleri veya kişinin yaşam seçenekleri ile ilgili bilgi eksikliği gibi diğer faktörlerin bu kişileri evliliğe rıza göstermeye hazırlıksız hale getirmesini içerir.

Zorla evlilik, iki kişiden en az birinin evlilik için tam ve özgür rıza göstermediği evliliğdir. 18 yaş altındaki evliliklerde taraflardan biri veya ikisi tam, özgür ve bilgilendirilmiş onama dayalı karar vermediği için çocuk yaşta evlilikler, zorla evlilik kapsamında değerlendirilmektedir. Zorla evlilik farklı şekillerde olabilir ve kölelik, insan ticareti, görücü usulü ile yapılan geleneksel evlilikler, “kız kaçırma”, vatandaşlık elde etmek amacıyla yapılan evlilikler ve mağdurun tam ve bilgilendirilmiş olarak rıza gösterme kapasitesinden yoksun olabildiği durumlarda ortaya çıkabilir.

Yasal evlilik yaşı: Türkiye’de yasal evlilik yaşı hem kadınlar hem de erkekler için 18’dir. Türk Medeni Kanunu (TMK) ve Evlendirme Yönetmeliği’ne göre 18 yaşını doldurmuş olan kadın ve erkek evlenebilir.

- Kişilerden biri veya her ikisi 17 yaşını doldurmuş ise velilerinin ya da yasal vasilerinin izni gerekir (TMK Madde 124/1 ve 126. Evlendirme Yönetmeliği Madde 14/1a).
- Kişilerden biri veya her ikisi 16 yaşını doldurmuşsa, mahkeme kararı ile evlenebilirler. Bunun için “olağanüstü bir durum ve çok önemli sebep” gerekmektedir (TMK Madde 124/2. Evlendirme Yönetmeliği Madde 14/1b).
- 15 yaşını doldurmuş çocuklar, mahkeme tarafından “yasal bakımdan reşit” olarak değerlendirilseler bile evlenemezler.

Adölesan gebelik: 10-19 yaş arasında olan kız çocuklarının gebeliğidir.³

Bildirim yükümlülüğü: Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) Madde 6’ya göre, tüm adli ve idari merciler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşları (STK), bir suç oluşmuş olsun ya da olmasın korunma ihtiyacı olan bir çocuğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-AÇSHB) bildirmekle yükümlüdür.

³ WHO (2004), Adolescent Pregnancy Issues in Adolescent Health and Development, http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42903/9241591455_eng.pdf;jsessionid=4FE2786FEAF80BA5BD1F735C7D8A9388?sequence=1

Sağlık çalışanlarının ise 18 yaş altındaki resmi nikâhı olmayan gebelerin bildirim konusunda özel bir yükümlülükleri bulunmaktadır. ÇKK Madde 6'ya göre: "15 yaşını tamamlamış olanların (rızası olsun veya olmasın) tamamının ve 15 yaşını tamamlamış olanlarda ise cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen herhangi bir emarenin varlığı mevcut ise adli mercilere bildirim" gereklidir.

2.2. GENEL ÇERÇEVE

ÇYEZE küresel bir sorundur ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ile kadın ve çocuk haklarının ihlaliyle yakından ilişkilidir.

Bilhassa kız çocukları ve kadınları etkileyen ÇYEZE, toplumun tümü için olumsuz sosyal, psikolojik, ekonomik sonuçlara ve sağlık sonuçlarına yol açmaktadır. ÇYEZE, çocukların şiddete maruz kalma riskini artırmakta, eğitime erişimlerini engellemekte, fiziksel ve ruh sağlıklarını etkilemekte, kız çocukların ölümüne ve ölümle sonuçlanan doğumlara sebep olmaktadır.

ÇYEZE'nin toplumda görülme sıklığı küresel olarak azalmaktadır. Bununla birlikte, bu zararlı kültürel ve toplumsal cinsiyet temelli uygulamanın 2030 yılına kadar sona erdirilmesi hedefine ulaşmak için ilerleme önemli ölçüde hızlandırılmalıdır.

Son yıllarda, ÇYEZE giderek daha fazla görünürlük kazanmıştır. Örneğin, "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları"na (SKA) ÇYEZE'nin ortadan kaldırılmasına yönelik bir hedef dahil edilmiş ve ÇYEZE Türkiye'de özellikle dezavantajlı gruplar arasında hem kız hem de oğlan çocuklarını etkileyen bir sorun ve politika alanı olarak kabul edilmiştir. Küresel gündem ve ulusal kalkınma öncelikleri doğrultusunda, Türkiye için 2016-2020 BM Kalkınma İşbirliği Stratejisi (UNDCS), ÇYEZE'nin ortadan kaldırılmasına ilişkin göstergeleri ele almış ve belirlemiştir.

ÇYEZE'nin çok boyutlu özelliğinin gözetilmesi ve onu ortadan kaldırmak için çok sektörlü bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Türkiye'de kamu kurum ve kuruluşları tarafından ÇYEZE'nin önlenmesine yönelik raporlama, bilimsel araştırma ve iş birliği çalışmaları yürütülmektedir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen "Erken Yaşta ve

Zorla Evliliklerin Önlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023)" taslak çalışmaları tamamlanmış, ancak eylem planı henüz uygulamaya geçmemiştir. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM) yönetmeliği kapsamında kurulan Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonlarında ÇYEZE ile mücadele gündemli çalışmalar yürütülmektedir.

Kurumlar arasında etkin bir koordinasyon ile ÇYEZE konusunda ayrı ve etkin eylem planlarının hazırlanması ya da farklı konularda var olan eylem planlarına ÇYEZE'nin önlenmesi ile ilgili faaliyetlerin eklenmesi, ÇYEZE ile mücadelede önemli bir yerde durmaktadır.

2.3. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLERE İLİŞKİN VERİLER

ÇYEZE'nin toplumda görülme sıklığı ve temel nedenleri hakkında kapsamlı verilerin eksikliği, kanıta dayalı programlamanın önündeki en büyük engellerden biri olarak görülmektedir. Veri üretimi ve analizine ilişkin faaliyetler bu nedenle önemli kabul edilmektedir. Bu bölümde ilgili araştırmalardan özet veriler paylaşılmıştır.

2.3.1 DÜNYADA ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLERE İLİŞKİN VERİLER

- Gelişmekte olan ülkelerde her gün, 18 yaşın altındaki 20 bin kız çocuğu doğum yapmakta ve bu, yılda 7,3 milyon doğum anlamına gelmektedir.⁴
- Bugün yaşayan 700 milyondan fazla kadın, çocuk yaşta evlendirilmiştir. Bu kadınların üçte biri (250 milyon) 15 yaşından önce evlendirilmiştir.⁵

4 UNFPA (2013), "Dünya Nüfusunun Durumu Raporu", <https://www.unfpa.org/publications/state-world-population-2013>

5 UNICEF (2014), "Çocuk Evliliklerine Son", http://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR..pdf

- Dünyada her yıl 18 yaşın altındaki 12 milyon kız çocuğu evlendirilmektedir.⁶
- Dünyada, çocuk yaşta evlilik düzeylerinin en yüksek olduğu Sahraaltı Afrika'da her 10 kadından 4'ü 18 yaşından önce evlendirilmiştir. Sahraaltı Afrika'yı Güney Asya takip etmektedir. Güney Asya'da her 10 kadından 3'ü 18 yaşından önce evlendirilmiştir. Latin Amerika ve Karayipler'de oran %25, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da %17, Doğu Avrupa ve Orta Asya'da ise %11'dir.⁷
- Son 10 yılda 25 milyon çocuğun evlenmesi engellenmiştir. 25 milyonun 7 milyonunun kendiliğinden azaldığı tahmin edilirken; 18 milyon çocuk yaşta evliliğin önlenmesi, kaydedilen ilerlemenin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.⁸
- Dünya genelinde yaklaşık 115 milyon erkek 18 yaşından önce evlendirilmiştir.⁹

2.3.2. TÜRKİYE'DE ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLERE İLİŞKİN VERİLER

- TÜİK'in 2016 yılında yaptığı Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na¹⁰ göre, 18 yaşın altında evlenen kadınların oranı %28,3 olarak raporlanmıştır. Erkeklerde ise bu oran %5,6'dır.

6 UNICEF (2018), "Çocuk Evliliği Açıklaması", <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/unicefin-son-tahminlerine-g%C3%B6re-h%C4%B1z%C4%B1-ilerleme-sayesinde-son-y%C4%B1l-i%C3%A7inde-25-milyon>

7 A.g.e.

8 UNICEF (2018), "Çocuk Evliliği Açıklaması", <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/unicefin-son-tahminlerine-g%C3%B6re-h%C4%B1z%C4%B1-ilerleme-sayesinde-son-y%C4%B1l-i%C3%A7inde-25-milyon>

9 UNICEF (2019), "Oğlan Çocukları Arasında Çocuk Yaşta Evlilik", <https://www.unicef.org/press-releases/115-million-boys-and-men-around-world-married-children-unicef>

10 TÜİK (2016), "Türkiye Aile Yapısı Araştırması", <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>

- TÜİK'in Evlilik İstatistikleri (2017)¹¹ verilerine göre, Türkiye'de 23.906 çocuk yaşta evlilik vardır.
- 2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)¹² verilerine göre;
 - İlk evliliğini 18 yaşında yapan Suriyeli kadınların oranı %44,8; 15 yaşında önce ilk evliliğini yapanların oranı ise %9,2'dir.
 - ÇYEZE yaygınlığı Güneydoğu Anadolu'da %23'iken Akdeniz'de %19, İç Anadolu'da %18, Kuzeydoğu Anadolu'da %17 düzeyindedir. En düşük düzey ise %6 ile Batı Karadeniz bölgesindedir.
- AFAD'ın¹³ 2014 tarihli araştırmalarına göre, kamp dışında ve kamp içinde yaşayan Suriyeli mülteci çocukların %14'ü 15-18 yaş arasında evlenmiştir.
- 2018 yılında, BM Kadın Birimi ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği tarafından 1.291 Suriyeli kadın ve kız çocuğundan oluşan katılımcılar ile yapılan görüşmeler neticesinde, katılımcıların yarısından fazlasının ilk evliliklerini 18 yaşının altında yaptığı ortaya çıkmıştır.

Adölesan doğurganlık oranına bakıldığında, 2018 yılı TNSA verilerine göre;

- 15-19 yaş arası Suriyeli kadınlarda 1.000 kadın başına adölesan doğurganlık hızı 209'dur.
- 15-19 yaş arası akraba evliliği yapan kadınların oranı %30,60'tır.
- 15-49 yaş grubundaki evli kadınların %55'i kendi sağlıkları ile ilgili ve gebeliği önleyici yöntem konusundaki kararlarını kendileri ya da eşleriyle ortak almaktadır.

¹¹ TÜİK (2017), "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri", <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-İstatistikleri-2017-27593>

¹² HÜNEE (2018), "Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması", http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

¹³ AFAD (2014), "Türkiye'de Suriyeli Kadınlar", https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014_2_.pdf

- Evli kadınların eşleriyle aralarındaki yaş farkının yüzde dağılımı ve ortalama yaş farkına bakıldığında, 15-18 yaş grubundaki evli kadınların %18,6'sının eşinin kendisinden 10 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir.
- Kadınların %9'u en az bir durumda erkeğin fiziksel şiddet uygulamasını doğru bulmaktadır.

AÇSHB tarafından gerçekleştirilen Türkiye Aile Yapısı Araştırması'na (TAYA) (2016)¹⁴ göre;

- Türkiye'de ilk evliliklerin %17,9'u, yani yaklaşık her 5 evlilikten 1'i 18 yaşından önce gerçekleşmiş olup bu oran cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadınlarda %28,2, erkeklerde ise %5,6'dır.
- Evlilik deneyimi olan bireylerin eş seçimini nasıl yaptıkları incelendiğinde; ülke genelinde ilk evliliklerin %47,8'inin görücü usulü ve kendi rızası ile, %12,1'inin ise görücü usulü ve kendi görüşü sorulmadan aile kararıyla gerçekleştiği görülmüştür. Eşini kendi kararı ve ailesinin rızası ile seçenlerin oranı %30,2'dir.
- Evli bireylerin eşleri ile nasıl evlendikleri cinsiyete göre incelendiğinde; görücü usulü ve kendi görüşü sorulmadan aile kararıyla evlenen kadınların oranı %14,8, erkeklerinki ise %9'dur.
- Eşini kendi kararı ve ailesinin rızası ile seçen ve bir okul bitirmeyen bireylerin oranı %10,6 iken bu oran yüksek okul, fakülte, üniversite, yüksek lisans/doktora mezunu bireyler için %67,1'dir.

AÇSHB Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 2015 yılında yayımladığı "Türkiye'de Evlilik Tercihleri Raporu"na¹⁵ göre;

- 2013 yılında yasal merciler önünde evlenen kadınların yaklaşık beşte biri (%20,5) 16-19 yaş grubundadır. Erkekler arasında 2013 yılında evlenenlerin sadece %2,3'ü 16-19 yaş grubundadır.

¹⁴ AÇSHB (2016), "Aile Yapısı Araştırması", <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/35811/taya-2016.pdf>

¹⁵ AÇSHB (2015), "Türkiye'de Evlilik Tercihleri Raporu", <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/81-turkiye-de-evlilik-tercihleri-arastirmasi-2015.pdf>

- 2013 yılında evlenen 16-19 yaş grubundakilerin sadece %8'inin kocası 16-19 yaş grubundadır. Bu yaş grubunda evlenen kadınların %91,6'sı kendisinden daha büyük yaş grubundaki erkeklerle evlenmiştir. 2013 yılı verilerine göre "erken" evlilik yapan kadınların %1,4'ünün eşi kendileri ile aynı yaştadır ve %28,3'ünün eşi kendilerinden 1-5 yaş büyüktür.
- 16-17 yaşlarındaki kız çocuklarının %70'i kendinden 6 ve daha büyük yaşta bir erkek ile evlenmiştir. Bu evliliklerin %15,2'sinde ise kadınlar ile eşleri arasındaki yaş farkı 11'den fazladır.
- Kırsal yerleşim alanlarında yaşayan kadınlar arasında erken evlenenlerin oranı yaklaşık 5'te 1 (%21,6) iken kentsel yerleşim yerlerinde yaşayanlarda bu oran yaklaşık %17'dir.
- En düşük eğitim grubundaki "eğitimi olmayan" kadınlar arasında erken evlenenlerin oranı 3'te 1 (%33,6) iken en yüksek eğitim grubundaki "ikinci öğretim ve daha yukarısı" eğitime sahip kadınlar arasında %12'dir.
- "En yoksul" hanelerde yaşayan 20-24 yaşları arası kadınların yaklaşık 4'te 1'i (%26,5) erken evlenmiş iken "en yüksek" refah düzeyinde yaşayan hanelerdeki kadınların %16'sı erken evlenmiştir.

2.4. ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT

ÇYEZE hem ulusal hem de uluslararası düzlemde toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası düzenlemeler, evliliği, yetişkinlerin tam ve özgür iradesiyle kurabilecekleri bir hak olarak tanımlamışlardır. Kişisel bir hak ve özgürlük olan evlilik hiç kimsenin baskı ve zorlaması olmaksızın yetişkin bireylerin özgür iradesini gerekli ve zorunlu kılar. Bu bağlamda henüz fiziksel ve düşünsel gelişimini tamamlamamış, 18 yaşından küçük çocuğun tam ve özgür iradesinden söz etmek mümkün değildir.

ÇYEZE, SKA'ların önünde bir engel olarak kabul edilirken aynı zamanda yoksulluk, eğitimsizlik ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı kadına yönelik şiddetin de en görünür biçimlerinden biridir.

ÇYEZE, toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddetin bir türü ve aynı zamanda hem kız hem de oğlan çocukları açısından çocuk hakları ihlali olduğu için birçok uluslararası ve ulusal mevzuat ile temel program ve politikalara konu olmuştur.

2.4.1. İLGİLİ ULUSLARARASI MEVZUAT

<p>BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi</p>	<p>Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 10 Aralık 1948 tarih ve 217 A(III) sayılı kararıyla ilan edilmiştir. Bakanlar Kurulu Kararı, 27 Mayıs 1949 tarihli ve 7217 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.</p>	<p>Madde 16</p> <p>1- Reşit olan her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır.</p> <p>2-Evlenme akdi, ancak müstakbel eşlerin serbest ve tam rızasıyla yapılır.</p> <p>3- Aile, toplumun doğal ve temel unsurudur; toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.</p> <p>Madde 16'da erken yaşta ve zorla evlilikten bahsedilmemiş ancak reşit olan kadın ve erkeklerin tam ve özgür iradeleri ile evlenme gerçekleştirebilecekleri ve aile hukukuna ilişkin haklarını eşit olarak kullanacakları öngörülmüştür.</p>
--	---	---

<p>Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme</p>	<p>Kölelik, Köle Ticareti, Köleliğe Benzer Uygulama ve Geleneklerin Ortadan Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme'nin (1956) Onaylanmasının Uygun Bulduğuna dair 361 sayılı Kanun, 27 Aralık 1963'te kabul edilmiş, 4 Ocak 1964'te yürürlüğe girmiştir.</p>	<p>Madde 1</p> <p>İşbu Sözleşme'ye Taraf Devletlerden her biri, 25 Eylül 1926'da Cenevre'de imzalanan Esaretin Men'i hakkındaki Mukavelename'nin 1'inci maddesinde yer alan esaret tarifinin şumulünle giren veya girmeyen, aşağıdaki müessese ve geleneklerin, henüz mevcut olduğu yerlerde, tedrici surette ve mümkün mertebe çabuk tamamen ortadan kaldırılmasına veya silinmesini temin için tahakkuku kabil ve gerekli olan hukukî ve diğer bütün tedbirleri alacaktır.</p> <p>c) Aşağıdaki uygulama veya gelenekten herhangi biri;</p> <p>i- Bir kadının, reddetmek hakkı olmadan, anne ve babasına, vâsisine, ailesine veya diğer herhangi bir şahıs yahut topluluğa nakdî veya aynî bir ivaz mukabilinde evlendirilmesi vaadinde bulunulması veya evlendirilmesi;</p> <p>ii- Bir kadının kocasının, bunun ailesinin veya mensup olduğu aşiretin bu kadını ivaz mukabili veya sair şekilde üçüncü bir şahsa devretmek hakkına sahip olması;</p> <p>iii- Kocasının ölümü üzerine kadının miras yolu ile diğer bir şahsa devredilebilmesi;</p> <p>d) Bir çocuğun veya 18 yaşından aşağı temyiz kudretini haiz bir kimsenin gerek anne ve babası yahut bunlardan biri, gerekse vârisi tarafından, şahsını veya işini istismar maksadıyla bedel mukabilinde veya bedelsiz diğer bir şahsa devrine müsait olan herhangi bir uygulama ve gelenek.</p> <p>Sözleşme'nin 1'inci maddesi Taraf Devletlere "kadının, reddetme hakkı olmadan, anne ve babasına, vâsisine, ailesine veya diğer herhangi bir şahıs yahut topluluğa nakdî veya aynî bir ivaz mukabilinde evlendirilmesi vaadinde bulunulması veya evlendirilmesi"; "Bir kadının kocasının, bunun ailesinin veya mensup olduğu aşiretin bu kadını ivaz mukabili veya sair şekilde üçüncü bir şahsa devretmek hakkına sahip olması"; "Kocasının ölümü üzerine kadının miras yolu ile diğer bir şahsa devredilebilmesi" fiillerinin ortadan kaldırılması yükümlülüğünü getirmiştir.</p>
--	---	---

<p>Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşme</p>	<p>BM Genel Kurulu'nun 7 Kasım 1962 tarihli 1763A (XVII) sayılı kararıyla imzaya ve onaya açılmıştır. 9 Aralık 1964 tarihinde 6'ncı maddeye uygun olarak yürürlüğe girmiştir.</p>	<p>Madde 1</p> <p>1. Hiçbir evlilik, her iki tarafın da tam ve özgür rızası olmadan resmen akdedilemeyecektir; bu rıza, yasayla öngörüldüğü şekilde, gereken biçimde duyurulduktan sonra ve nikâh kıymaya yetkili merci ve şahitlerin huzurunda taraflarca dile getirilmelidir.</p> <p>2. Yukarıdaki 1'inci fıkrada yer alan ifadelere bakılmaksızın yetkili merciin istisnai koşullar bulunduğu ve tarafın, yetkili bir merci huzurunda ve yasayla öngörülmüş olabilecek şekilde rızasını açıklamış ve geri çekmemiş olduğu konusunda ikna olması halinde taraflardan birinin hazır bulunması gerekli olmayacaktır.</p> <p>Madde 2</p> <p>İşbu Sözleşme'ye Taraf Devletler, evlilik için asgari yaş belirlemek üzere yasama tedbirleri alacaklardır. Yetkili bir merciin, ciddi gerekçelere dayanarak, müstakbel çiftlere yaş konusunda bir muafiyet tanıdığı durumlar haricinde bu yaşın altındaki hiç kimse tarafından resmi bir evlilik akdi gerçekleştirilemez.</p> <p>Madde 3</p> <p>Tüm evlilikler, yetkili merci tarafından uygun bir resmi sicile kaydedilecektir.</p> <p>Bu sözleşme, çocuk yaşta evlilikleri ve genç kadınların ergenlik çağına gelmeden nişanlanmalarını ortadan kaldırmak için gerekli olan hallerde uygun cezalar getirerek gerekli tedbirleri almayı, tüm evliliklerin resmi kaydının tutulacağı bir sicil oluşturmayı, evlilik için asgari yaş belirleyerek bu yaşın altındaki kişilerin resmi bir evlilik akdi gerçekleştirmesini önlemeyi ve bu konulardaki gelenekleri, eski yasaları ve uygulamaları ortadan kaldırmayı devletler için bir yükümlülük olarak düzenlemiştir.</p>
--	---	--

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme	<p>BM Genel Kurulu'nun 16 Aralık 1966 tarihli ve 2200 A (XXI) sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Yürürlüğe giriş tarihi 3 Ocak 1976'dır.</p> <p>Türkiye'de 23 Aralık 2003'te yürürlüğe girmiştir.</p>	<p>Madde 10</p> <p>Ailenin, anneliğin, çocukların ve gençlerin korunması konusunda Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler şu hususları kabul ederler:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Toplumun doğal ve temel bir birimi olan aileye, özellikle kuruluşu sırasında ve bakmakla yükümlü oldukları çocukların bakım ve eğitim sorumluluğu devam ettiği dönemde, mümkün olan en geniş ölçüde koruma ve yardım sağlar. Evlilik, evlenmeye niyetlenen çiftlerin serbest rızaları ile meydana gelir. <p>Bu Sözleşme'nin 10'uncu maddesi, evlenmenin her iki tarafın da tam ve özgür iradesi ile gerçekleşeceğini belirtmiştir.</p>
Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme	<p>16 Aralık 1966 tarihli 2200A (XXI) sayılı Genel Kurul kararıyla kabul edilmiş ve imza, onay ve katılmaya açılmıştır.</p> <p>23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe girmiştir.</p> <p>Türkiye'de, 23 Temmuz 2003 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak 23 Aralık 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.</p>	<p>Madde 23</p> <ol style="list-style-type: none">1. Aile, toplumun doğal ve temel birimidir ve toplum ve devlet tarafından korunma hakkına sahiptir.2. Evlenebilecek yaşta bulunan erkeklerle kadınlara, evlenme ve bir aile kurma hakkı tanınacaktır.3. Evlenmek niyetinde olan eşlerin tam ve özgür rızası olmaksızın hiçbir evlilik bağı kurulamaz. <p>Sözleşmenin 23'üncü maddesi ile evlenebilecek yaşta olanlara evlenme ve aile kurma hakkı düzenlenmiş, aile toplumun doğal ve temel birimi olarak tanımlanmış, eşlerin evlenirken, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde de eşit hak ve sorumluluklara sahip oldukları ve en önemlisi evlenmenin her iki tarafın da tam ve özgür iradesi ile gerçekleşebileceğini belirterek devletlere bu konuda gerekli önlemleri alma yükümlülüğü getirmiştir.</p>

<p>Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)</p>	<p>BM Genel Kurulu'nun 18 Aralık 1979 tarihli ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya, onaya ve katılmaya açılmıştır. Yürürlüğe giriş tarihi 3 Eylül 1981'dir.</p> <p>Türkiye'de 19 Ocak 1986'da yürürlüğe girmiştir.</p>	<p>Madde 16</p> <p>Evlenme ve aile ilişkileri alanındaki haklar;</p> <p>1. Taraf Devletler evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili bütün konularda kadınlara karşı ayrımcılığı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın-erkek eşitliği ilkesine dayanarak aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:</p> <p>a) Evlenmede erkeklerle eşit hak,</p> <p>b) Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,</p> <p>c) Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklara sahip olma,</p> <p>d) Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda anne ve babanın eşit hak ve sorumluluklara sahip olma hakkı; her hal ve durumda çocukların çıkarının en ön planda gözetilmesi,</p> <p>e) Çocukların sayısına ve ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için gerekli bilgi, eğitim ve diğer araçlardan yararlanmada eşit haklar,</p> <p>f) Her hal ve durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde korunarak velayet, vasilik, kayımlık, evlat edinme veya bu kavramların bulunduğu ulusal mevzuattaki benzer kurumlar bakımından eşit haklara ve sorumluluklara sahip olma,</p> <p>g) Soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil, karı ve koca için eşit kişisel haklar,</p> <p>h) Eşlerin mallarına sahip olma, kazanma, işletme, idare etme, kullanma ve mallarını bir bedel karşılığında veya bedelsiz olarak elden çıkarma konusunda eşit haklara sahip olma.</p> <p>2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması ve evlendirilmesi hiçbir hukuki sonuç doğurmaz; asgari evlenme yaşının belirlenmesi ve evliliklerin resmi sicile kaydının zorunlu hale getirilmesi için yasama dahil gerekli tüm tedbirlerin alınması.</p> <p>CEDAW, Madde 16 ile taraflara serbest ve tam rıza ile eş seçmede; evlilik süresince ve son bulmasında, çocuklarla ilgili çocukların yüksek menfaati gözetilmek kaydıyla çeşitli hakların kullanımında; çocukların ne zaman dünyaya geleceğine ve sayısına karar vermede ve bu hakkın kullanımında bilgi, eğitim ve diğer araçlara ulaşma ve yararlanmada; çocukların yüksek çıkarı en üst düzeyde korunarak velayet, vasilik, kayımlık, evlat edinmede; soyadı, meslek ve iş seçmede; mallara sahip olma, işletme, idare etme, kullanmada eşit haklar düzenlemesi getirmiştir. Ayrıca Taraf Devletlere, çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir şekilde yasal sayılmayacağını ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının zorunlu olması için yasama da dahil olmak üzere gerekli tüm önlemlerin alınması yükümlülüğünü getirmiştir.</p> <p>CEDAW Komitesi'nin 21 sayılı Tavsiye Kararı'nda hem kadın hem de erkek için asgari evlenme yaşının 18 olması gerektiği belirtilmiştir (UN, 1994).</p>
---	--	---

<p>Çocuk Haklarına Dair Sözleşme</p>	<p>BM Genel Kurulu'nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve imzaya açılmıştır. 49'uncu madde uyarınca, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir.</p> <p>Türkiye'nin 14 Eylül 1990 tarihinde imzaladığı Sözleşme, 27 Ocak 1995 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.</p>	<p>Madde 1</p> <p>Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır.</p> <p>Madde 19/1</p> <p>Bu Sözleşme'ye Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alır.</p> <p>Bu Sözleşme'ye göre 18 yaşına kadar her insan çocuktur ve Taraf Devletlerin; ayrımcılığı önleme, çocuğun yüksek yararını gözetme, yeteneklerini geliştirmesini sağlama, yaşama hakkı gibi temel ilkeleri gerçekleştirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ayrıca çocukların kendilerini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkı ve bu görüşlerin çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak gereken özenle tanınması yükümlülüğü de söz konusudur. Sözleşme'nin Taraf Devletlere getirdiği yükümlülüklerden biri de Madde 19/1'de yer alan çocuğun anne-babası ya da yasal temsilcisi yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri almasıdır.</p>
---	---	--

<p>Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi</p>	<p>Avrupa Konseyi tarafından 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da imzaya açılan Sözleşme’yi Türkiye, 11 Mayıs 2011’de imzalamıştır.</p> <p>Sözleşme 1 Ağustos 2014’te yürürlüğe girmiştir.</p>	<p>Madde 32</p> <p>Zorla evliliklerin hukuki sonuçları;</p> <p>Taraflar zorla gerçekleştirilen evliliklerin mağdura mali veya idari yük getirmeksizin feshini, iptalini veya sona erdirilmesini sağlamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.</p> <p>Madde 37</p> <p>Zorla yapılan evlilikler;</p> <p>1- Taraflar yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlayan kasıtlı davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere yasal veya diğer tedbirleri alacaklardır.</p> <p>2 -Taraflar, yetişkin bir bireyi veya çocuğu evlenmeye zorlamak amacıyla ikamet yeri dışında diğer bir ülke veya taraf devletin topraklarına çekmeye ilişkin kasti davranışların cezalandırılmasını sağlamak üzere gerekli hukuki veya diğer tedbirleri alacaklardır.</p> <p>Bu Sözleşme’nin 32’nci maddesi “Zorla Evlendirmenin Hukuki Sonuçları” başlığını taşımaktadır. Madde 32, Taraf Devletlerin zorla evliliklerin mağdura aşırı maddi veya idari yük getirmeyecek şekilde yok sayılabilmesi, feshedilmesi ya da sonlandırılabilmesi için gereken yasal veya diğer tedbirleri alma ödevini düzenlemiştir.</p> <p>Madde 37 ise “zorla evlendirme” fiilini suç olarak düzenlemektedir. Maddenin birinci fıkrasında Taraf Devletlere bir yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlayan kasıtlı davranışların suç sayılmasını sağlamak; ikinci fıkrasında ise bir yetişkini veya çocuğu evliliğe zorlamak amacıyla yaşadığı yerin dışında başka bir ülke ya da Taraf ülkeye götürmenin suç sayılmasını sağlamak üzere gereken yasal veya diğer tedbirleri alma yükümlülüğü getirmiştir.</p>
---	---	---

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	<p>25 Ocak 1996 tarihinde Strasburg'da imzalanmış ve 21'inci maddeye uygun olarak 1 Temmuz 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.</p> <p>Türkiye, Sözleşme'yi 9 Haziran 1999 tarihinde imzalamış, 18 Ocak 2001 tarihinde onaylamış ve 4620 sayılı Onay Kanunu, 1 Şubat 2001 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.</p>	<p>Madde 1</p> <p>1- Bu Sözleşme 18 yaşına ulaşmamış çocuklara uygulanır.</p> <p>2- Bu Sözleşme'nin amacı, çocukların yüksek çıkarları için haklarını geliştirmek, onlara usule ilişkin haklar tanımak ve bu hakların, çocukların doğrudan ve diğer kişiler veya organlar tarafından bir adli merci önündeki, kendilerini ilgilendiren davalar hakkında bilgilendirilmelerini ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini teminen kullanılmasını kolaylaştırmaktır.</p> <p>Bu Sözleşme, 18 yaşından küçük çocukların haklarının ve yüksek çıkarlarının geliştirilmesine, çocukların özellikle kendilerini ilgilendiren ailevi işlemlerde olmak üzere bu Sözleşme'de belirtilen hakları kullanma olanağına sahip olmaları gerektiğine ve yine çocukların haklarının ve yüksek çıkarlarının geliştirilmesi için gerekli bilgiler edinmeleri ve çocukların görüşlerinin usulüne uygun şekilde ele alınması gerektiğine vurgu yapar.</p>
Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi	<p>25 Ekim 2007 tarihinde Lanzarote'de imzalanmıştır. Türkiye'nin 18 Temmuz 2011 tarihinde onayladığı Sözleşme, 10 Eylül 2011 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.</p>	<p>Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi, çocuklara karşı işlenen cinsel suçların önlenmesi, faillerinin yargılanması ve çocuk mağdurların korunması için düzenlenmiştir. Çocukların korunması, bu Sözleşme'nin merkezinde yer alan amacı oluşturur. Sözleşme her yönüyle çocuk haklarına saygı, çocukların esenliğinin sağlanması, görüşlerine, ihtiyaçlarına ve endişelerine cevap verilmesi ve her zaman yüksek menfaatlerine göre hareket edilmesi konularına odaklanmıştır.</p>

4. Dünya Kadın Konferansı Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu	BM 4. Kadın Konferansı Pekin, Çin, 4-15 Eylül 1995	Deklarasyona göre çocuk yaşta ve erken evlilikler, dünyada kız çocuklarının karşılaştığı en önemli sorunlardan biridir. Deklarasyon, erken evlilik ve erken anneliğin kız çocuklarının eğitim ve iş olanaklarını önemli ölçüde azalttığı, uzun vadede kendilerinin ve çocuklarının yaşam standardını olumsuz yönde etkilediği tespitinde bulunmuş, erken yaşta evlilikle mücadele konusunda Taraf Devletlerin gerçekleştirmesi gereken stratejik hedefleri belirlemiştir.
Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Bildirgesi	BM 23. Özel Oturumu, New York, ABD, 5-9 Haziran 2000	Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Bildirgesi ile erken ve zorla evlendirme, namus suçları ilk kez bir uluslararası metne girmiş ve kadına yönelik şiddet olarak tanımlanmıştır.
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları	BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi, New York, ABD, 25 Eylül 2015	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) 17 Amaç 169 Hedeften oluşmaktadır. SKA 5, "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve tüm kadınlar ile kız çocuklarının güçlenmesi"dir. SKA 5'in üçüncü hedefi ise "Çocuk yaşta evlilik, erken yaşta zorla evlendirilme ve kadın sünnetinin bitirilmesi" başlığını taşır ve üç alt göstergesi bulunmaktadır. Devletler, belirlenen SKA'ları 2030 yılına kadar gerçekleştirme taahhüdünde bulunmuşlardır.

2.4.2 İLGİLİ ULUSLARARASI KARARLAR – YORUMLAR

CEDAW Komitesi Genel Tavsiye Kararı No: 21 (1994)	Eşini özgürce seçmede eşit haklar ile tam ve özgür iradeye ilişkin kararı içermektedir.
Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu (1995-2000-2007-2008)	<p>Kadının Statüsü Komisyonu, zorla evliliği ilk kez 1995 yılında insan ticareti bağlamında gündemine almıştır.</p> <p>2000 yılında yapılan toplantıda zorla evlilik, kadına yönelik şiddetin bir türü olarak kabul edilmiş ve kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması çerçevesinde değerlendirilmiştir.</p> <p>2007 yılında Kadının Statüsü Komisyonu'nun 51'inci toplantısında, "kız çocuklarının zorla evlendirilmesi" konulu bir karar tasarısı kabul edilmiş, devletlerden "asgari rıza yaşı" ile "asgari evlenme yaşı" belirlemeleri ve gerekliyse yasal asgari yaş sınırlarını yükseltmeleri istenmiştir.</p> <p>2008 yılında gerçekleştirilen Kadının Statüsü Komisyonu'nun 52'nci toplantısı sonucunda sorunun nedenlerine, sonuçlarına ve çözüm önerilerine odaklanan "Kız Çocuklarının Zorla Evlendirilmesi Genel Sekretarya Raporu" hazırlanmıştır. Raporda hem erkek hem de kız çocukları için asgari evlenme yaşının 18 olması gerektiği ve Ceza Kanunu'nda zorla evliliğin düzenlenmesi konusunda öneriler yer almıştır.</p>
Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum No:4 (2003)	Çocuk gelişimi, ergen sağlığı ve kötü muameleyle açık olma durumuna ilişkin yorumu içerir.
BM İnsan Hakları Konseyi Kararı (A/Hrc/24/L.34) (2013)	<p>Çocuk yaştaki evlilikler insan hakkı ihlalidir ve aşağıdaki hakların kullanılmasını engeller:</p> <ul style="list-style-type: none">- Şiddetten arındırılmış bir yaşam sürme hakkı- Eğitime erişim hakkı- En yüksek standartta yaşama hakkı- Cinsel haklar ve üreme hakları
CEDAW Komitesi ve Çocuk Hakları Sözleşmesi Komitesi'nin Zararlı Uygulamalara İlişkin Ortak Genel Tavsiye Kararı No: 31 ve 18 (2014)	Kız ve erkek çocukları için yasal asgari evlenme yaşının ailenin rızası olsun olmasın 18 yaş olarak kabul edilmesi kararını içermektedir.

<p>BM Genel Kurul Kararı A/C.3/69/L.23 (2014)</p>	<p>BM üye ülkeleri, çocuk yaşta evlilik sorununa çözüm getirmeyi amaçlayan kapsamlı önerilerde ilk kez mutabık kalmıştır.</p> <p>ÇYEZE'nin temel insan hakkı ihlali olduğu ve kalkınma hedefleri önünde engel oluşturduğunu kabul etmiştir.</p>
<p>CEDAW Komitesi'nin Nihai Yorumları (2016)</p>	<p>Evlilik ve aile ilişkileri</p> <p>53. Komite;</p> <ul style="list-style-type: none">- Anayasa Mahkemesi'nin resmi nikâhla desteklenmeyen dini nikâhı suç olmaktan çıkaran kararının çok eşli evlilikleri ve çocuk yaşta evlilikleri artıracığını,- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararına rağmen kadınların kendi soyadını koruma hakkını kullanmak üzere mahkemeye başvurmak zorunda olması,- Bir meclis komisyonu tarafından boşanmaya ilişkin hazırlanan bir rapor taslağının, "sorunsuz ve başarılı evliliklere" yol açan çocuğun cinsel istismarı vakalarında şartlı tahliye izin verilmesi ve ev içi şiddet vakalarında arabuluculuğun zorla uygulanması gibi yasal değişikliklerin mevcut ceza ve medeni hukuk mevzuatında gerçekleştirilmesine yönelik tavsiyeler içermesini endişeyle karşıladığını belirtmiştir. <p>54. Komite;</p> <ul style="list-style-type: none">- Kayıtsız dini evlilikler de dahil olmak üzere çok eşli evlilikler ve çocuk yaşta evlilikleri ortadan kaldırmak için tüm tedbirlerin alınmaya devam edilmesini ve tüm evli kadınların ve çocuklarının haklarını güvence altına almak için tüm evliliklerin resmi bir şekilde kaydedilmesinin sağlanmasını,- AİHM kararına ve Sözleşme'nin 16'ncı maddesine uygun olarak kadınların soyadlarını taşımalarını ve eşit haklara sahip olmalarını sağlamak için gerekli mevzuat değişikliği yapılmasını,- Boşanmaya dair meclis komisyonu çalışmasının sonucu da dahil olmak üzere yapılacak tüm hukuki reformların Sözleşme'nin 16'ncı maddesine ve Komite'nin evlilik ve aile ilişkilerinde eşitliğe dair 21 sayılı Genel Tavsiyesi'ne (1994) ve evlilik, aile ilişkileri ve bu ilişkilerin sonlandırılmasının ekonomik sonuçlarına dair 29 sayılı Genel Tavsiyesi'ne (2013) uygun olmasının sağlanmasını gerçekleştirmek üzere Taraf Devlete çağrıda bulunmaktadır.

6.2. Çocuk yaşta ve/veya zorla evlendirme

19. 18 yaşından önce yapılan evlilikleri erken evlilik de denilen çocuk yaşta evlilik olarak tanımlamaktadır. Bu evlilikleri, taraflardan biri ya da her ikisinin tam, özgür ve bilgiye dayalı onamları olmadığı için bir tür zorla evlilik olarak değerlendirmektedir. Resmi ya da gayri resmi, çocuk yaşta evliliklerin ezici çoğunluğunda küçük olan tarafın kız çocuğu olduğunu vurgulamaktadır.

18 yaşından küçük çocuğun evlenmesine ancak istisnai durumlarda izin verilebileceğini, olgun ve kendine yeter durumda olsa da en az 16 yaşında olması ve bu iznin ancak meşru ve istisnai zeminlerde bir yargıç tarafından verilmesi gerektiğini belirtmektedir.

20. CEDAW ve Çocuk Hakları Komiteleri kız çocuklarının kendi tam, özgür iradeleri dışında ve haberleri olmadan evlendirildikleri, kız çocuklarının velilerinin onayı ile evlenmelerine yasalar ya da geleneksel hukuk gereği onay verme yetkilerinin bulunduğu, dolayısıyla kızların kendi istekleriyle karar vermedikleri halde evlendirildikleri durumlara özellikle dikkat çekmektedir.

21. Çocuk yaşta evliliklerin, ortalamanın üzerinde görülen anne ölümleri ve sağlık vakalarıyla sonuçlandığı, bu evliliklerde görülen bebek ölüm oranlarının erişkin annelerin bebeklerinin ölüm oranlarına göre daha yüksek olduğu, özellikle kız çocuğunun eğitimi sınırlı ve kocanın yaşça hayli büyük olduğu durumlarda erken ve/veya zorla evlendirmelerde, kızların kendi yaşamlarına ilişkin karar haklarının da sınırlı olduğu, ev içi şiddet riskinin arttığı, kişisel ve ekonomik özerklikten yoksun kalındığı, tüm bu nedenlerle kızların evlilikten kurtulmak için evlerini terk etmeye mecbur kaldığı, kendilerine zarar vermeye hatta intihara teşebbüs edenlerin bile olduğuna dikkat çekilmektedir.

22. Taraflardan biri ya da her ikisinin birden tam ve özgür istekleri dışında gerçekleşen evlilikler zorla evlilikler olarak tanımlanmış, zorla evliliklerin de çeşitli biçimlerde gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Çifte evlilik (bedel ya da berdel), kadının kendi onayı olmadan başkasına evlilik için söz verilmesi ve dul bir kadının ölen kocasının bir yakınıyla evlenmeye zorlanması (levirat/ kayınbirader evliliği), bir tecavüzcünün cezai yaptırımlardan kurtulmak için genellikle diğer tarafın ailesinin de onayı ile tecavüze uğrayanla evlenmesine izin verilmesi örnek olarak sayılmıştır. Ayrıca çatışma sırasında çatışan silahlı grupların kullandığı bir yöntem olarak, çatışma sonrası yoksulluk koşullarından kurtulabilmek için evlenmeyi bir yol olarak gören kız çocuklarının yaptığı evlilikler ve göç nedeniyle yapılan evlilikler de örnek olarak sayılmıştır. Zorla evliliğin, taraflardan birinin evliliği sona erdirmesine ya da ayrılmasına izin verilmeyen bir evlilik olarak da tanımlanabileceği belirtilmiştir.

<p>CEDAW Komitesi ve Çocuk Hakları Komitesi'nin zararlı uygulamalara ilişkin 31 ve 18 sayılı ortak Genel Tavsiyeleri/Genel Yorumları</p>	<p>23. "Başlık" uygulanan ülkelerde, aileler arasında başlığın miktarı, ödenip ödenmemesi vb. anlaşmazlıklar nedeniyle kadınların ve kız çocuklarının şiddet ve diğer zararlı uygulamalarla karşılaşmasını artıran bir uygulamadan söz edilmektedir. Yine kimi durumlarda ailelerin, karşı taraftan maddi getiri sağlamak amacıyla kızlarının geçici "evliliklerine" razı olduğu ve bunun da insan ticaretinin bir türünü oluşturduğu belirtilmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokolü'ne (OP-SC) göre Taraf Devletlerin bu alanda açık yükümlülükleri bulunmaktadır. Buna göre, başlık-çeyiz gibi unsurları da içeren çocuk yaşta ve/veya zorla evlilikler, Protokol'ün 2 (a) maddesi kapsamında "çocuk satışı" fiilini oluşturabilmektedir.</p> <p>CEDAW Komitesi, çıkar sağlamak üzere yapılan bu tür evliliklere izin vermenin özgürce eş seçme hakkının ihlali anlamına geldiğini defalarca vurgulamış, 29 sayılı Genel Tavsiye'de (2013) de bu tür koşulların bir evlilik için geçerlilik nedeni olamayacağını ve söz konusu düzenlemelerin Taraf Devletçe geçerli olarak tanınmaması gerektiğini belirtmiştir.</p>
<p>BM Genel Kurul Kararı (A/C.3/69/L.23), 2014</p>	<p>Çocuk yaşta evlilikler, kalkınma hedefleri önünde engeldir ve devletler çocuk yaşta evliliklerini sonlandırılması için çalışmalıdır.</p>

2.4.3 ULUSAL MEVZUAT

İç hukukumuzda "ÇYEZE'nin önlenmesi ve bunlarla mücadeleyle yönelik" özel bir düzenleme bulunmamakla birlikte, Anayasa, TMK, Türk Ceza Kanunu (TCK), ÇKK, Sosyal Hizmet Kanunu, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun bağlamında ÇYEZE ile ilgili sınırlayıcı, cezalandırıcı, çocukların ve kadınların korunmasını sağlamaya yönelik düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak uluslararası sözleşmeler ışığında ÇYEZE konusunda özel ve bağımsız bir iç hukuk düzenlemesine de ihtiyaç vardır. Aşağıdaki tablo, belirtilen kanunlardaki düzenlemeleri içermektedir.

Anayasa	<p>Anayasa'nın 10'uncu maddesi ile kadınlar ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu, bu eşitliğin hayata geçmesini sağlamak amacıyla alınacak tedbirlerin eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı, 41'inci maddesi "Ailenin korunması ve çocuk hakları" başlığı ile çocuğun her türlü istismara ve şiddete karşı korunması ve gerekli tedbirlerin alınması, 42'nci maddesi ise kimsenin eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılmayacağı hükümlerini düzenlenmiştir.</p> <p>Yine Anayasa'nın 90'uncu maddesi ile usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerin, ulusal yasaların aynı konuda farklı hükümler içermesi durumunda üstün olacağı şeklinde bir düzenleme getirmiştir.</p> <p>Böylece kız çocuklarının hak ihlallerine karşı uluslararası düzenlemeler ile daha güçlü korunması sağlanmıştır.</p>
5593 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu	<p>5393 sayılı ÇKK'nın 3'üncü maddesi daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamış kişiyi çocuk olarak tanımlamıştır. Yine bu maddede;</p> <ol style="list-style-type: none">1. Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu,2. Suça sürüklenen çocuk: Kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuğu tanımlamıştır. <p>ÇKK Madde 5, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak koruyucu ve destekleyici tedbirleri düzenlemiştir.</p> <p>Madde 7 ise koruyucu ve destekleyici tedbir kararının çocuğun annesi, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet Savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabileceğini; tedbirin içeriğini, süresini düzenlemiştir. Ayrıca mahkemenin koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında TMK hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması konularında da karar vermeye yetkili olduğunu belirtmiştir.</p> <p>Madde 9, çocuğun derhal korunma altına alınmasını gerektiren bir durumun varlığı hâlinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından bakım ve gözetim altına alındıktan sonra acil korunma kararının alınması konusunu düzenlemiştir. Buna göre; çocuğun kuruma geldiği tarihten itibaren en geç beş gün içinde çocuk hâkimine müracaat edileceği, hâkim tarafından üç gün içinde talep hakkında karar verileceği, hâkimin, çocuğun bulunduğu yerin gizli tutulmasına ve gerektiğinde kişisel ilişkinin tesisine karar verebileceği, acil korunma kararının en fazla 30 günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebileceğini, bu süre içinde kurum tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yapılacağını ve bu incelemenin sonucuna göre oluşan görüşün hakime sunulacağını, çocuğun ailesine teslim edilip edilmeyeceğine veya uygun görülen başkaca bir tedbire hâkim tarafından karar verilebileceği belirtilmiştir.</p>

<p>Sosyal Hizmet Kanunu</p>	<p>Sosyal Hizmet Kanunu Madde 21 ile AÇSHB; korunma, bakım ve yardım ihtiyacı olan aileleri ve çocukları tespit ve incelemekle görevlendirilmiştir. Bu kişilerin AÇSHB'ye bildirilmesi ve incelemeye ilişkin iş birliğinde bulunulması konusunda mahalli mülki amirler, sağlık kuruluşları ve köy muhtarları ile genel kolluk kuvvetleri ve belediye zabıta memurları yükümlü kılınmıştır.</p>
<p>Türk Medeni Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliği</p>	<p>TMK, 10'uncu maddesi ile her ergin kişinin fiil ehliyetine sahip olduğunu, 11'inci madde ile de erginliğin 18 yaşın doldurulmasıyla elde edildiğini, evlenmenin de kişiyi ergin kıldığını belirtmiştir. 12'nci madde ile 15 yaşını dolduran küçüğün kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabildiği düzenlenmiştir.</p> <p>TMK 124, 125, 126, 127 ve 128'inci maddeleri ile "Evlenme Ehliyeti ve Engelleri" başlıklı düzenlemesinde ayırt etme gücüne sahip, 17 yaşını doldurmayan erkek ya da kadının evlenemeyeceğini, 17 yaşında küçüğün ancak yasal temsilcisinin izni ile 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple hâkim kararıyla evlenmesine izin verilebileceğini düzenlemiştir.</p> <p>Evlendirme Yönetmeliği'nin "Evlenme Ehliyeti ve Şartlarını" düzenleyen 14'üncü maddesi de Kanun'da belirtildiği gibi mahkemece vesayet altına alınmamış, 18 yaşını doldurmuş erkek ve kadının başka bir kimsenin rızası veya iznine bağlı olmaksızın evlenebileceğini düzenlemiştir. Ayrıca;</p> <p>a) 17 yaşını tamamlayan erkek ve kadının velisinin izni, veli yoksa vasisinin veya vesayet makamının izni ile,</p> <p>b) 16 yaşını dolduran erkek ve kadının hâkimin izni ile evlenebileceğini, ancak ayırt etme gücüne sahip olmayanlar ile 15 yaşını dolduran küçüklerin, mahkemece ergin kılınsalar dahi evlenemeyeceğini,</p> <p>Ayrıca hâkimin, haklı sebep olmaksızın evlenmeye izin vermeyen yasal temsilciyi dinledikten sonra, bu konuda başvuran küçük ve kısıtlının evlenmesine izin verebileceğini ifade etmiştir.</p>

Türk Ceza Kanunu

TCK'nın "Çocukların Cinsel İstismarını" düzenleyen 103'üncü maddesi aşağıdaki düzenlemeleri getirmiştir:

1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun 12 yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda 10 yıldan, sarkıntılık durumunda 5 yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır. Cinsel istismar deyiminden;

a- 15 yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış,

b- Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar anlaşılır.

2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, 16 yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun 12 yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza 18 yıldan az olamaz.

3) Suçun;

a- Birden fazla kişi tarafından birlikte,

b- İnsanların toplu olarak bir arada yaşama zorunluluğunda bulunduğu ortamların sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle,

c- Üçüncü derece dahil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı ya da üvey baba, üvey ana, üvey kardeş veya evlat edinen tarafından,

d- Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından,

e- Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin sağladığı nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

4) Cinsel istismarın, birinci fıkranın (a) bendindeki çocuklara karşı cebir veya tehditle ya da (b) bendindeki çocuklara karşı silah kullanmak suretiyle gerçekleştirilmesi hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

5) Cinsel istismar için başvuru olan cebir ve şiddetin kasten yaralama suçunun ağır neticelerine neden olması hâlinde, ayrıca kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır.

6) Suç sonucu mağdurun bitkisel hayata girmesi veya ölümü hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına hükmolunur.

<p>Türk Ceza Kanunu</p>	<p>Reşit olmayanla cinsel ilişki;</p> <p>Madde 104 aşağıdaki düzenlemeleri getirmiştir:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, 15 yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine 2 yıldan 5 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.2) Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın 10 yıldan 15 yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.3) Suçun, evlat edineceği çocuğun evlat edinme öncesi bakımını üstlenen veya koruyucu aile ilişkisi çerçevesinde koruma, bakım ve gözetim yükümlülüğü bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın ikinci fıkraya göre cezaya hükmolunur. <p>Bu düzenlemelerin yanı sıra çocuklara yönelen cinsel eylemleri öğrenen kişiler için TCK Madde 278 bir suçu öğrenen herkes için adli makamlara bildirim yükümlülüğünü düzenlerken; Madde 279, suçu öğrenen kişinin kamu görevlisi ve adli kolluk; Madde 280 ise sağlık personeli görevlisi olması hallerini özel olarak düzenlemiştir.</p> <p>Buna göre işlenmekte olan ya da işlenmiş olmakla birlikte, sebep olduğu sonuçların sınırlandırılması halen mümkün bulunan bir suçu yetkili makamlara bildirmeyen kişi suç işlemiş olur. Bildirim yükümlülüğüne uymayan kişi kamu görevlisi, adli kolluk ya da sağlık görevlisi ise ceza oranında artışın olacağı da belirtilmiştir. Ancak TCK Madde 278'in dördüncü fıkrası; "Tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler bakımından cezaya hükmolunmaz. Ancak, suçu önleme yükümlülüğünün varlığı dolayısıyla ceza sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır" şeklinde bir düzenleme de yapmıştır.</p>
<p>6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun</p>	<p>2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ile şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak koruyucu ve önleyici tedbirlerden yararlanmak mümkün hale gelmiştir.</p> <p>6284 sayılı Kanun'un 7'nci maddesine göre de şiddetin önlenmesi amacıyla şiddete maruz bırakılan kişilerin alınacak koruyucu ve önleyici tedbirlerden yararlanması için şiddet veya şiddet uygulanma tehlikesinin varlığı halinde herkes bu durumu resmi makam veya mercilere ihbar edebilir. İhbarı alan kamu görevlileri bu Kanun kapsamındaki görevlerini gecikmeksizin yerine getirmek ve uygulanması gereken diğer tedbirlere ilişkin olarak yetkilileri haberdar etmekle yükümlüdür.</p>

2.4.4. ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLER İLE İLGİLİ TEMEL PROGRAM VE POLİTİKALAR

ULUSAL PLAN VE POLİTİKA BELGELERİ

Bakanlık	Strateji/ Eylem Planı	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri Ortadan Kaldırmak için Belirlenmiş Hedefler
Türkiye Büyük Millet Meclisi	TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu	<p>Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Alt Komisyon Raporu (2010)</p> <p>Erken Yaşta Evliliklerle ilgili yasal düzenlemeler, Erken Yaşta Evliliğin sebepleri, Erken Yaşta Evlilikler ve Eğitim, Sağlık, Toplumsal Yaşam, Din konularında görüşleri içeren rapor sonuç olarak; "...erken yaşta evlilikler insan haklarının kullanılmasını engelleyen, kadının statüsünü düşüren ve çocukların başta eğitim olmak üzere temel haklarını ellerinden alan bir sorundur. Bu evlilikler toplumsal cinsiyet eşitliğini hedefleyen Türkiye’de mutlaka mücadele edilmesi gereken bir alandır..." değerlendirmesini yapmıştır. Erken yaşta yapılan evliliklerin önlenmesi için ortak proje geliştirilerek çözüme yönelik çalışmak üzere Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı’nın koordinasyonunda çalışacak çözüm ortağı kurumları sayarak erken yaşta evlilikler hakkında toplumu bilinçlendirme ve farkındalık yaratma sürecinin başlatılması gerektiği de belirtilmiştir.¹⁶</p>

¹⁶ TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (2010), "Erken Yaşta Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu", <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2088>.

Bakanlık	Strateji/ Eylem Planı	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri Ortadan Kaldırmak için Belirlenmiş Hedefler
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008 – 2013)	<p>Bu Eylem Planı ile erken yaşta evlilikler bir insan hakkı ihlali olarak değerlendirilirken aynı zamanda bu evliliklerin kız çocukları açısından ciddi sağlık sorunlarına yol açtığına vurgu yapılmıştır.</p> <p>Hedef 1: Kadınların sağlık hizmetlerine erişim koşulları ve verilen hizmetlerin kalitesinin iyileştirilmesi için politika geliştirme dahil gereken tüm önlemler alınacaktır.</p> <p>Hedef 2: Sağlık konusunda doğru davranış ve tutum geliştirilecektir.</p> <p>Strateji 2.6: Erken evliliklerin ve akraba evliliklerinin kadın ve çocuk sağlığına olumsuz etkileri hakkında toplumun bilinçlendirilmesi</p> <p>Erken evliliklerin yarattığı sağlık sorunları hakkında farkındalığına artırılması hedeflenmiştir.</p> <p>2008-2013 Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planına ilişkin İzleme ve Değerlendirme toplantıları da gerçekleştirilmiştir.</p> <p>Bu toplantılara ait 2009-2010-2012-2013 yılları birleşik raporlarına Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasından ulaşmak mümkündür.¹⁷</p>
	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016 – 2020)	<p>Hedef 2: Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet konularında toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve zihniyet dönüşümünü sağlamak.</p> <p>Faaliyet 2.6: Erken yaşta ve/veya zorla evlendirmelerin önlenmesine dair ulusal ve yerel düzeyde çalışmalar yürütülecektir.</p> <p>Erken yaşta ve/veya zorla evlendirmeler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı kadına yönelik şiddet olarak görülmüş ve önlenmesine ilişkin ulusal ve yerel düzeyde çalışmalar yürütüleceği belirtilmiştir.</p> <p>(2016-2020) Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 3. Ulusal Eylem Planına ilişkin (2016-2017) yılları İzleme ve değerlendirme toplantısı raporuna Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün internet sayfasından ulaşmak mümkündür.¹⁸</p>

17 AÇSHB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, İzleme ve Değerlendirme Raporları, <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/izleme-ve-degerlendirme-raporlari/>.

18 A.g.e.

Bakanlık	Strateji/ Eylem Planı	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri Ortadan Kaldırmak için Belirlenmiş Hedefler
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Koordinasyon Planı (2020-2021)	<p>AÇSHB öncülüğünde Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı yetkililerinden oluşan çalışma grubu tarafından kadına yönelik şiddetle mücadelede 2020 ve 2021 yıllarında atılacak somut adımların, tarafların rol ve sorumluluklarının yer aldığı yol haritası olarak hazırlanmıştır. Buna göre ÇYEZE ile doğrudan ilgili alt hedeflere ilişkin faaliyetler aşağıdaki gibidir:</p> <p>Hedef 3: Kadına yönelik şiddetle mücadelede İçişleri Bakanlığı görev alanı kapsamında gerekli tedbirlerin alınması.</p> <p>Alt Hedef: 3.3: Farkındalık Artırma ve Bilinç Yükseltme (İçişleri Bakanlığı)</p> <p>Faaliyet: 3.3.1. Asayiş alanında görev yapan kolluk görevlilerine, kadına yönelik şiddetle mücadele, erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele gibi konuları kapsayan, birer günlük "Aile İçi Şiddetle Mücadele Eğitim Semineri" düzenlenecektir.</p> <p>Faaliyet: 3.3.4. Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde vatani görevini yapmakta olan erbaş ve erlere yönelik kadına yönelik şiddetle mücadele, erken yaşta ve zorla evlilikler konusunda eğitim verilecektir.</p> <p>Hedef 5: Kadına yönelik şiddetle mücadelede Sağlık Bakanlığı görev alanı kapsamında gerekli tedbirlerin alınması.</p> <p>Alt Hedef: 5.3: Farkındalık Artırma ve Bilinç Yükseltme</p> <p>Faaliyet: 5.3.1. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele gibi konularda halka yönelik yürütülen farkındalık artırma faaliyetleri kapsamında 200 bin kişiye ulaşılması sağlanacaktır.</p> <p>Faaliyet: 5.3.2. Özellikle Aile Hekimleri ve Sağlıklı Hayat Merkezleri çalışanları dahil olmak üzere 25 bin sağlık personeline yönelik kadına yönelik şiddetle mücadele, erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele gibi konuları kapsayan "Aile İçi Şiddetle Mücadele Eğitimi" düzenlenecektir.</p> <p>Hedef 6: Kadına yönelik şiddetle mücadelede Diyanet İşleri Başkanlığı görev alanı kapsamında gerekli tedbirlerin alınması.</p> <p>Alt Hedef 6.1: Farkındalık Artırma ve Bilinç Yükseltme</p> <p>Faaliyet: 6.1.1. Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele gibi konularda halka yönelik yürütülen farkındalık artırma faaliyetleri sürdürülecektir.</p>

Bakanlık	Strateji/ Eylem Planı	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri Ortadan Kaldırmak için Belirlenmiş Hedefler
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2013 – 2017)	<p>Amaç 6: Aileye ve Çocuğa Yönelik Destek ve Özel Koruma Hizmetlerini Geliştirmek</p> <p>Hedef 6.8: Erken yaşta evliliklerin önlenmesine ilişkin etkin yasal ve idari tedbirler alınacaktır.</p> <p>Faaliyet 6.8.5: Erken yaşta evlenerek doğun yapan kız çocuklarının tespiti ve bildirim konusunda gerekli tedbirler alınacaktır.</p> <p>Faaliyet 6.8.6: Erken yaşta evliliklerle ilgili yargılamaların öncelikli ve hızlı olmaları konusunda gerekli tedbirler alınacaktır.</p> <p>Hedef 6.8: 2014 yılında eklenmiştir ve örnek verilen iki faaliyetin dışında 6.8 altında belirlenen toplam 8 faaliyeti de kapsamaktadır.</p>
	Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018 -2023)	<p>Adölesan dönemdeki kız çocukları açısından özellikle örgün eğitimde ergen sağlığı ve üreme sağlığına ilişkin doğru bilgiye ve yeterli hizmete erişilememesinin; hijyen ve özbakım sorunları, şiddet, erken yaşta evlilik ve gebeliklerle karşılaşma riskini artırdığı belirtilmiş, örgün eğitimde ve sağlık hizmeti sunumunda adölesan dönemdeki kız ve erkeklerin ihtiyaçları dikkate alınarak bilgi ve hizmetlere erişim konusunda çalışmaların yapılmasına vurgu yapılmıştır.</p> <p>Strateji 1: Kadın sağlığı alanında mevcut bilimsel çalışmaların derlenmesi ve yeni çalışmaların yapılması.</p> <p>Faaliyet 1.3: Özel politika/hizmet gerektiren kadın gruplarının sağlık hizmet ihtiyaçlarının tespit edilmesi amacıyla araştırmalar yapılacaktır.</p> <p>Açıklama: Özel politika/hizmet gerektiren kadınların (engelli, erken yaşta ve zorla evlendirilenler, yaşlı, mevsimlik tarım işçisi kadınlar, hükümlü kadınlar, insan ticareti mağduru kadınlar, geçici koruma ve uluslararası koruma statüsü veya başvuru sahibi kadınlar, Roman kadınlar vb.) sağlık hizmet ihtiyacının tespit edilmesi amacıyla araştırmalar yapılacaktır.</p>
	Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Eylem Planı (2018-2023)	<p>Ulusal Eylem Planı henüz taslak halinde olmakla birlikte 19 ilde il acil eylem planı mevcuttur.</p>

Bakanlık	Strateji/ Eylem Planı	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri Ortadan Kaldırmak için Belirlenmiş Hedefler
Sağlık Bakanlığı	Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Strateji Planı (2005 – 2015)	<p>"... Gençlerin cinsel sağlık/üreme sağlığı (CS/ÜS) düzeyi ile ilgili çalışmalar özellikle gelişmiş ülkelerde gençlerin cinselliklerini güvenli ve sorumlu bir şekilde yaşamaları açısından gittikçe önem kazanan bir alan haline gelmiştir. Diğer taraftan, gelişmekte olan ülkelerde gençlerin CS/ÜS bilgisi, erken yaşta evlilik ve doğurganlık açısından önemli bir konudur. Bölgeler ve yerleşim birimleri arası farklılıklar nedeniyle Türkiye’de her iki durum da geçerlidir..." denilerek durum tespiti yapılmış ve sorunun sağlık sektörü müdahaleleri ile çözülebilirliğinden söz edilerek Dünya Sağlık Örgütü, UNICEF ve UNFPA’ın gençlerin CS/ÜS’ye erişimine yönelik belirlediği müdahaleler sıralanarak eylem planına dahil edilmiştir. Söz konusu müdahaleler aşağıdaki gibidir:</p> <p>Gençlerin erken yaşta evlilik yapması ve çocuk sahibi olmalarının ertelenmesi için eğitime ve gelir getirici fırsatlara erişimin artırılması,</p> <p>Aldıkları kararların sorumluluğunu taşıyabilecek gençlerin yetiştirilmesi için doğru bilgi, yaşam ve karar verme becerilerinin sağlanması,</p> <p>CS/ÜS hizmetlerini de içeren, ekonomik olarak karşılanabilir, erişilebilir, saklı kalabilen ve yargılayıcı olmayan (genç dostu) sağlık hizmetlerine erişimin artırılması,</p> <p>Genç insanlara cinsel davranış ve üreme sağlığı yönünden olgunlaşma sürecinde destek olabilmeleri için ebeveynler, toplumsal gruplar, okullar, kurumlar, medya ve akran gruplarına sağlık eğitimi verilmesi,</p> <p>Özellikle kriz durumlarında danışmanlık hizmeti sağlanması.</p>

Bakanlık	Strateji/ Eylem Planı	Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikleri Ortadan Kaldırmak için Belirlenmiş Hedefler
Kalkınma Bakanlığı	GAP Eylem Planı (2014 – 2018)	<p>Sosyal Hizmet ve Yardımlar</p> <p>Stratejik Hedef 5.2: Kadınların toplumsal konumlarının güçlenmesini sağlayacak çalışmaların nitelik ve niceliği artırılacaktır.</p> <p>Erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi kapsamında toplumun bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.</p> <p>Toplumun bilinçlendirilmesi yoluyla farkındalık yaratmak hedeflenmiştir.</p>
	11. Kalkınma Planı (2019 – 2023)	<p>2.3. Nitelikli İnsan, Güçlü Toplum</p> <p>2.3.5. Kadın başlığı altında belirtilen Amaç ile Politika ve Tedbirler şöyledir:</p> <p>a- Amaç: Kadına yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak temel amaçtır.</p> <p>b- Politika ve Tedbirler:</p> <p>602: Kadına yönelik şiddetin, erken yaşta ve zorla evliliklerin ve her türlü istismarın önlenmesine yönelik toplumsal farkındalık yaratma çalışmaları hızlandırılacak, koruyucu ve önleyici hizmetlerin etkinliği ve kapasitesi artırılacaktır.</p> <p>602.1. Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesine yönelik düzenlemelerin etkin uygulanmasını sağlamak amacıyla gerekli çalışmalar yapılacaktır.</p> <p>602.2. Kadına yönelik şiddet, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi amacıyla tüm kamu kurum ve kuruluş personeli dahil olmak üzere farklı hedef gruplarına yönelik eğitim, seminer vb. farkındalık artırma çalışmalarına devam edilecektir.</p>
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Kırsal Alanda Kadının Güçlenmesi Ulusal Eylem Planı (2012 – 2016)	<p>Kırsal alanda kadının güçlenmesi amacıyla hazırlanan Ulusal Eylem Planı, 4 Stratejik Alan, 9 Gelişme Ekseni ve 24 Amaçtan oluşmaktadır.</p> <p>Kırsal alanda erken yaşta evlilikler sağlık, eğitim ve yoksulluk çerçevesinde değerlendirmiş ve bu üç başlık için amaçlar, hedefler ve belirlenen faaliyetlerle bilgilendirme, danışmanlık, hizmet sunumu ve kadınlar arasında farkındalığın artırılması yoluyla kırsal alanda kadının güçlenmesi amaçlanmıştır.</p>

2.4.5 YEREL EYLEM PLANLARI

Yerelde kadın ve kız çocuklarının güçlenmesi amacıyla belli tematik alanlarda sorunların tespiti ile çözümleri için gerekli hedeflere ulaşmak üzere amaç ve faaliyetlerden oluşan, izleme ve değerlendirmeyi de kapsayan yerel eylem planları aşağıda sıralanmıştır.

2.4.5.1. YEREL EŞİTLİK EYLEM PLANI VE YEREL STRATEJİK EYLEM PLANLARI

Kadın Dostu Kentler Programı'nın yürütüldüğü illerde Yerel Eşitlik Eylem Planı (YEEP) ve Yerel Stratejik Eylem Planları (YSEP) yapılmıştır. ÇYEZE Projesinin yürütüldüğü Gaziantep ve İzmir'e ait YEEP ve YSEP'de "erken yaştaki evliliklerin önlenmesine" yönelik faaliyetler tanımlanmıştır.

2.4.5.1.1. Gaziantep Yerel Eşitlik Eylem Planı (2013-2015)

YEEP'nin Tematik Müdahale Alanları, Stratejik Öncelik, Hedef ve Faaliyetleri aşağıda belirtildiği gibidir;

1- Kadın ve Eğitim Hizmetleri

Stratejik Öncelik 1.2: Kız çocuklarının örgün eğitim imkânlarından erkek çocukları ile eşit biçimde faydalanması.

Hedef 1.2.1: Kız çocuklarının 12 yıl zorunlu eğitime devam oranını artırmak.

Faaliyet 1.2.1.1: Kız çocuklarının eğitimine devamının önemine ve faydasına yönelik üç merkez ilçede (Şehitkamil-Şahinbey-Oğuzeli) okullar ile iş birliği içerisinde okullaşma çağında olan ancak okula gönderilmeyen kız öğrenciler tespit edilerek hane ziyaretleri ile kız çocuklarının okula gönderilmesi yönünde farkındalık çalışmaları düzenlemek ("Gelin etmeyin, okula gönderin" projesi kapsamında yürütülen çalışmalar).

2- Kadın ve Sağlık Hizmetleri

Stratejik Öncelik 2.2: Kadınlara yönelik nitelikli sağlık hizmeti sunumunun artırılması.

Hedef 2.2.3: Aile sağlığı danışmanlığı hizmetini yaygınlaştırmak.

Faaliyet 2.2.3.1: İlçe belediyelerinin toplum merkezlerinde Halk Sağlığı Müdürlüğü personeline evlilik öncesi ve sırasında üreme sağlığı, erken yaşta evliliğin getirdiği sonuçlar, cinsel sağlık ve gebelik (riskler), sağlık kuruluşlarında doğum ile ilgili eğitim vermek.

2.4.5.1.2. İzmir Yerel Stratejik Eylem Planı (2013-2015)

YSEP'nin, Tematik Müdahale Alanları, Stratejik Öncelik, Hedef ve Faaliyetleri aşağıda belirtildiği gibidir;

2-Kadın ve Sağlık Hizmetleri:

Stratejik Öncelik 2.2: Kadınlara sunulan sağlık hizmetinin niteliğinin artırılması.

Hedef 2.2.2: Halkta yaşanan sorunların nedenleri konusunda farkındalık yaratmak.

Faaliyet 2.2.2.1: Karabağlar, Menderes, Çiğli, Bayındır, Menemen, Bayraklı, Torbalı, Buca, Bornova, Konak ve Urla İlçelerinde akraba evlilikleri ve erken yaşta evliliklerin sağlık açısından riskleri, getireceği sorunlar ve akraba evliliklerinin, erken yaştaki evliliklerin önlenmesi, güvenli annelik konularında gençlere, ebeveynlere, kadınlara ve erkeklere yönelik eğitimler düzenlemek.

2.4.5.2. KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE İL EYLEM PLANLARI

2.4.5.2.1. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Adana İl Eylem Planı (2017-2020)

Hedef 2: Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine hizmet edecek zihniyet dönüşümünü sağlamak.

Alt Hedef 2.1: Kadına yönelik şiddetle mücadelede hizmet sunan kurum çalışanlarının kadına yönelik şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında kapasitelerinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi.

Faaliyet 2.1.2: Adliye ve Baro'nun 300 personeline (hâkim, savcı, avukat, memurlar) toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddetle mücadele ve erken yaşta evliliklerin önlenmesi konularında çalışma alanının ihtiyaçlarına özel eğitim programı uygulanması.

Faaliyet 2.1.16: Aile mahkemelerinde görev yapan uzmanlara, yazı işleri müdürlerine, zabıt katiplerine ve mübaşirlere yönelik olarak kadına yönelik şiddetle mücadele ve erken yaşta evliliklerin önlenmesi konularında eğitim programı uygulanması.

Alt Hedef 2.3: Şiddete sıfır tolerans anlayışının erkekler başta olmak üzere tüm toplumda yaygınlaşması ve şiddet görünlere yönelik olumsuz yargıların azalması.

Faaliyet 2.3.7: Erken yaşta evliliklerin engellenmesi amacıyla muhtarlara ve din görevlilerine eğitim verilmesi.

2.4.5.2.2. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Gaziantep İl Eylem Planı (2017-2020)

Hedef 2: Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla toplumsal farkındalık, duyarlılık, bilinç kazandırmak ve toplumsal cinsiyet eşitliğine hizmet edecek zihniyet dönüşümünü sağlamak.

Alt Hedef 2.3: Şiddete sıfır tolerans anlayışının erkekler başta olmak üzere tüm toplumda yaygınlaşması ve şiddet görenlere yönelik olumsuz yargıların azalması.

Faaliyet 2.3.5: Erken yaşta evliliklerin engellenmesi amacıyla muhtarlara, imamlara, lise düzeyindeki okullarda öğrenci ve öğretmenlere, aile mahkemelerinde görev yapan hâkim ve savcılara eğitim verilmesi.

2.4.5.2.3 Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzmir İl Eylem Planı (2017-2020)

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İzmir İl Eylem Planı'nda doğrudan ÇYEZE ile ilgili bir faaliyet tanımlanmamış olsa da bir insan hakkı ihlali olarak kadına yönelik her türlü şiddetin önlenmesi ve kadının güçlenmesi hedefi olan bu Eylem Planını da yerel politika belgeleri arasında değerlendirmek oldukça önem taşımaktadır.

2.4.5.3. YEREL EŞİTLİK İZLEME İL EYLEM PLANLARI

2.4.5.3.1. Yerel Eşitlik İzleme Gaziantep İl Eylem Planı (2019 – 2021)

Sağlık başlığı altında erken evliliklere ilişkin izlemeye konu olan göstergeler aşağıda yer almaktadır:

Gösterge 1: 18 yaşından önce evlenmiş kadınların oranı

Gösterge 2: Adölesan doğum sayısı ve toplam doğumlar içindeki oranı

2.4.3.3.2 Yerel Eşitlik İzleme İzmir İl Eylem Planı (2019 – 2021)

Sağlık başlığı altında erken evliliklere ilişkin izlemeye konu olan göstergeler aşağıda yer almaktadır:

Gösterge 1: 18 yaşından önce evlenmiş kadınların oranı

- a. Genel
- b. Mülteci kadınlar
- c. Engelli kadınlar

Gösterge 2: Adölesan doğum sayısı ve toplam doğumlar içindeki oranı

- a. Genel
- b. Mülteci kadınlar
- c. Engelli kadınlar

2.4.5.4 ERKEN YAŞTA VE ZORLA EVLİLİKLERLE MÜCADELE NEVŞEHİR ACİL EYLEM PLANI (2018-2019)

Nevşehir’de erken evlilik oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Ekonomik nedenler, düşük eğitim düzeyi, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kız çocuklarını koruma isteği erken yaşta evliliklere neden olan risk faktörleri olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, kadına yönelik şiddetin ve erken yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik farkındalığın artırılması, toplumsal cinsiyet eşitliği algısının benimsenmesi amacıyla Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Nevşehir İli Acil Eylem Planı (2018-2019) hazırlanmıştır.

Acil Eylem Planı, eğitici eğitimi ve sonrasında muhtarlar, kanaat önderleri, din görevlileri, okul müdürleri, rehber öğretmenler, diğer öğretmenler, öğrenciler ve aileleri, yabancı uyruklu bireyler ile er ve erbaşların ÇYEZE konusunda eğitimi; seminerler, saha çalışması, medya görünürlüğü ve kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesi için çeşitli destekleyici etkinlikler olmak üzere 13 faaliyetten oluşmaktadır.

2.4.5.5 SAMSUN YEREL EŞİTLİK EYLEM PLANI (2017-2018)

Erken Yaşta Evliliklerin Önlenmesi - Ek Plan

Samsun Yerel Eşitlik Eylem Planı'na, aşağıda belirtilen 3 Stratejik Öncelik, 7 Hedef ve 24 Faaliyetten oluşan Erken Yaşta Evliliklerin Önlenmesi Eylem Planı, Ek Plan olarak eklenmiştir:

Stratejik Öncelik 7.1: Erken yaşta evliliği önlemeye yönelik etkin bir denetleme, izleme ve değerlendirme sistemi kurmak.

Hedef 7.1.1: Erken yaşta evliliklerle ilgili güncel verilere dayalı politikalar oluşturmak.

Hedef 7.1.2: Erken yaşta evliliklerle ilgili iyileştirme çalışmalarını raporlamak ve kamuoyu ile paylaşmak.

Hedef 7.1.3: Erken yaşta evliliklerle ilgili İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu (İKHKK) bünyesinde kurulan Çalışma Komitesi'nin etkinliğini artırmak.

Stratejik Öncelik 7.2: Dezavantajlı gruplar (Romanlar, sığınmacılar, mevsimlik tarım işçilerinin çocukları vb.) ve bölgelerdeki kız çocuklarının eğitim sistemindeki kayıplarını önleyerek erken yaşta evliliği azaltmak.

Hedef 7.2.1: Dezavantajlı grupların eğitim sistemine kayıt oranı ve sürekliliğini artırmak.

Stratejik Öncelik 7.3: Erken yaşta evliliği önlemeye yönelik farkındalığı artırmak ve duyarlılığı geliştirmek.

Hedef 7.3.1: Örgün eğitime devam eden çocuklar arasında erken yaşta evlilikler ve zararları konusunda farkındalığının artırılması.

Hedef 7.3.2: Kamu kurumu, yerel yönetim çalışanları ve yerel liderlerin erken yaşta evlilikler ve zararları konusunda farkındalığının artırılması.

Hedef 7.3.3: Bölgedeki halkın ve kamuoyunun erken yaşta evlilikler ve zararları konusunda farkındalığının artırılması.

2.4.6. POLİTİKA BELGELERİ – ARAŞTIRMA VE İSTATİSTİKLER

2.4.6.1. TÜRKİYE’DE KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET ARAŞTIRMASI (2013-2014)

Bu araştırma¹⁹, 2008 yılında gerçekleştirilen Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’ndan sonraki süreçte, kadına yönelik şiddet biçimlerinin yaygınlığındaki farklılaşmayı ortaya çıkarmayı, bu süreçte şiddetle mücadele alanında gerçekleşen, öncelikle 6284 sayılı Kanun olmak üzere yasal düzenlemeleri değerlendirmeyi amaçlamıştır.

Araştırma sonuçlarına göre kadına yönelik şiddet, her yaştan, her eğitim grubundan, her bölge ve refah düzeyinden kadın için tehdit oluşturmakla birlikte, erken yaşlarda evlenen kadınlar ile boşanmış/ayrı yaşayan kadınlar daha fazla şiddet riski altındadır.

2.4.6.2. TÜİK TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ İSTATİSTİKLERİ

TÜİK’in, “İstatistiklerle Kadın 2019”²⁰ internet sayfasında yer alan Haber Bülteni’nin “Açıklamalar” kısmında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İstatistikleri ile ilgili şu hususlar belirtilmiştir;

“...Kadınların sosyal ve ekonomik konumlarını iyileştirmek için sorumluluğu bulunan tüm taraflarca çalışmalar yapılması ve olumsuz göstergelerin işaret ettiği alanlarda iyileştirilmelerin yapılması gerekliliği bir gerçektir. Bu alanda gerekli politikaların oluşturulması ve oluşturulan politikaların sağlıklı bir şekilde izlenebilmesi amacıyla, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) web sayfasında 16 başlık altında 129 göstergelyi içeren Toplumsal Cinsiyet Göstergeleri Veri Seti yayımlanmaktadır...”

¹⁹ HÜNEE (2014), “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”, <http://www.hips.haceteppe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>.

²⁰ TÜİK (2019), “İstatistiklerle Kadın”, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068.

2.4.6.3. TÜİK ÇOCUK İSTATİSTİKLERİ

TÜİK'in, "İstatistiklerle Çocuk 2019"²¹ internet sayfasında yer alan Haber Bülteni'nin "Açıklamalar" kısmında Çocuk İstatistikleri ile ilgili şu hususlar belirtilmiştir;

"Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 yılından itibaren özel günlerde, günün önemine atfen haber bülteni yayımlamaya başlamıştır. '23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı' çerçevesinde çocuk nüfusa özel olarak çıkarılan haber bülteninde, çocuk nüfusun mevcut ve gelecekteki demografik yapısı, sağlık, eğitim ve işgücü gibi sosyoekonomik özelliklerine yer verilmiştir. Haber bülteninde yer alan veriler, TÜİK tarafından gerçekleştirilen sayım ve araştırmalar ile idari kayıtlardan yararlanılarak derlenmektedir."

2.4.6.4. UNICEF ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDETİ İZLEME GÖSTERGELERİ KILAVUZU

Kılavuzun²² temel amacı Türkiye'deki STK'lara bir izleme aracı sağlamak; böylece STK'ların bilgiye dayalı savunuculuk yaparak kamu yönetiminin yerel ve ulusal düzeydeki çocuğa karşı şiddet ile mücadele çalışmalarına daha sağlıklı destek vermesine yardımcı olmaktır.

2.4.6.5 TÜRKİYE'DE ÇOCUK YAŞTA ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLER: 1993-2018 TÜRKİYE NÜFUS VE SAĞLIK ARAŞTIRMALARI VERİ ANALİZİ RAPORU

Raporun içeriğine ve kapsamına ilişkin bilgilendirme, raporun önsözünde şöyle tanımlanmıştır;

"...UNFPA ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ortaklığıyla hazırlanan Türkiye'de Çocuk Yaşta Erken ve Zorla Evlilikler: 1993-2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları Veri Analizi raporu, Türkiye'de çocuk yaşta evliliklerin güncel durumunu

²¹ TÜİK (2019), "İstatistiklerle Çocuk", <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33733>.

²² UNICEF (2013), "Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme Göstergeleri Kılavuzu", <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/izleme-gostergeleri-kilavuzu.pdf>.

analiz etmek amacıyla yürütülmüş nicel verilere dayalı bir çalışmadır. Çalışmanın temelinde, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından yürütülen ve bu alanda en kapsamlı, uzun soluklu ve karşılaştırmalı demografik veri kaynağı olan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları serisinin son 25 yıla ait betimsel veri analizleri yer almaktadır. Rapor kapsamında, çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin yaygınlığına, üreme sağlığı ve haklarına ve sosyokültürel faktörlere ilişkin analizlere odaklanılmıştır. Üreme sağlığı hakları çerçevesinde, gebeliği önleyici yöntem kullanımı, doğurganlık tercihleri, ilk doğum yaşı, doğum biçimi ile doğum öncesi ve sonrası bakım konuları yer almaktadır. Ayrıca, çocukların beslenmesi ve sağlığına ilişkin analizler de bulunmaktadır. Sosyal ve kültürel faktörler başlığı altında ise çocuk yaşta evliliğe maruz kalan kadınların temel özellikleri, evlilik öncesine dair özellikleri, ilk evliliklerinin kuruluş biçimi, eşleriyle ilişkileri ile toplumsal cinsiyet eşitliği, evlilik ve fiziksel şiddete ilişkin tutumları değerlendirilmiştir...”

2.4.6.6 UNFPA - ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLERİN SAĞLIK RİSKLERİ VE SONUÇLARINA ÇOK SEKTÖRLÜ YAKLAŞIM

ÇYEZE'nin sağlık açısından sonuçlarını açığa çıkaran ve sağlık sektörü açısından konunun ele alınması, yönetilmesi, çok sektörlü bir yaklaşımla öneri ve müdahale geliştirilmesini ele alan niteliksel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında ayrıca, çocuk yaşta evliliklerin nedenlerine, çocuk yaşta evliliklere dair ulusal ve uluslararası mevzuata ve güncel verilere de yer verilmiştir.

BÖLÜM 3
**ÇOCUK YAŞTA,
ERKEN VE
ZORLA
EVLİLİKLER
İLE MÜCADELE
YEREL EYLEM
PLANLAMASI**

3.1. ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLERLE MÜCADELE İL YEREL EYLEM PLANLARI

Eylem planlaması, değişen koşullar içinde amaca yönelik öncelikler (stratejiler) çerçevesinde belirlenmiş hedeflere ulaşmak için ortaya konması gereken çabayı somutlaştıran ve bunun için zamanın, emeğin ve kaynakların etkili ve verimli biçimde örgütlenmesini sağlayan sistematik bir süreçtir.

İl eylem planları, kamu kurumlarının, yerel yönetimlerin, STK'ların, odalar, birlikler ve meslek örgütlerinin, baroların ve üniversitelerin yerel düzeyde belirlenen hedefler için gereken sorumlulukları ve oluşturmaları gereken iş birliklerini tarif eden kilit dokümanlardır ve ilgili tüm paydaşların katılımı ile hazırlanır.

“Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerle mücadele il yerel eylem planları” ise tüm taraflarla iş birliği içerisinde ÇYEZE ile mücadeleye yönelik politikalar geliştirilmesi ve uygulanması amacı ile hazırlanmalıdır.

ÇYEZE İLE MÜCADELE İL YEREL EYLEM PLANLARI NEDİR?

- İllerde ÇYEZE ile mücadele için temel karar alanlarını, stratejileri, faaliyetleri, kurumsal sorumlulukları ve iş birliği alanlarını belirleyen yol haritalarıdır.
- Ulusal eylem-strateji-koordinasyon planlarının yerelde uygulanmasını sağlayan önemli araçlardır.
- ÇYEZE ile mücadele ile ilgili sorun alanlarını görünür kılarak çözüm önerileri sunan uygulama süreçleridir.
- İlgili komisyonların, alt çalışma gruplarının ve/veya komitelerin çalışmalarını kolaylaştıracak bir araçtır.

ÇYEZE İL YEREL EYLEM PLANLARI NEDEN ÖNEMLİDİR?

- ÇYEZE ile mücadele konusundaki mevcut uluslararası ve ulusal taahhütlerin hayata geçmesini sağlar.
- Konu ile ilgili kurumlar arası koordinasyon için zemin oluşturur.
- ÇYEZE ile mücadele konusu kurumsal taahhüt olarak ilgili paydaşların iş akışlarına girer.
- İl eylem planları sayesinde o güne kadar önceliklendirilmemiş, gündeme alınmamış ve yerle özgü konular gündeme alınır.

ÇYEZE İLE MÜCADELE İL YEREL EYLEM PLANLARININ TEMEL İLKELERİ

ÇYEZE ile mücadele il yerel eylem planları aşağıdaki ilkelere bağlı olarak hazırlanmalıdır:

- Uluslararası ve ulusal politika belgeleri ile uyumluluk
- Ayrımcılık yapmama ve hak temelli yaklaşım
- İlgili tüm taraflarla iş birliği ve koordinasyon oluşturma ve çok sektörlü yaklaşım
- Şeffaflık ve hesap verebilirlik
- Yerelin önceliklerinin gözetilmesi
- Çocuğun yüksek yararı

3.2. PLANLAMA AŞAMALARI

Planlama, amaçların belirlenmesi ve bu amaçların gerçekleştirilmesi için gerekli stratejilerin, hedeflerin ve faaliyetlerin geliştirilmesi sürecidir. Planlama süreçleri, zamanın, emeğin ve kaynakların amaçlara odaklı olarak örgütlenmesini, etkili ve verimli kullanılmasını sağlar.

Strateji, bir örgütün, amacına yönelik yol/yönelim seçenekleri arasından mevcut koşullar çerçevesinde önceliklendirme yaparak benimsedikleridir.

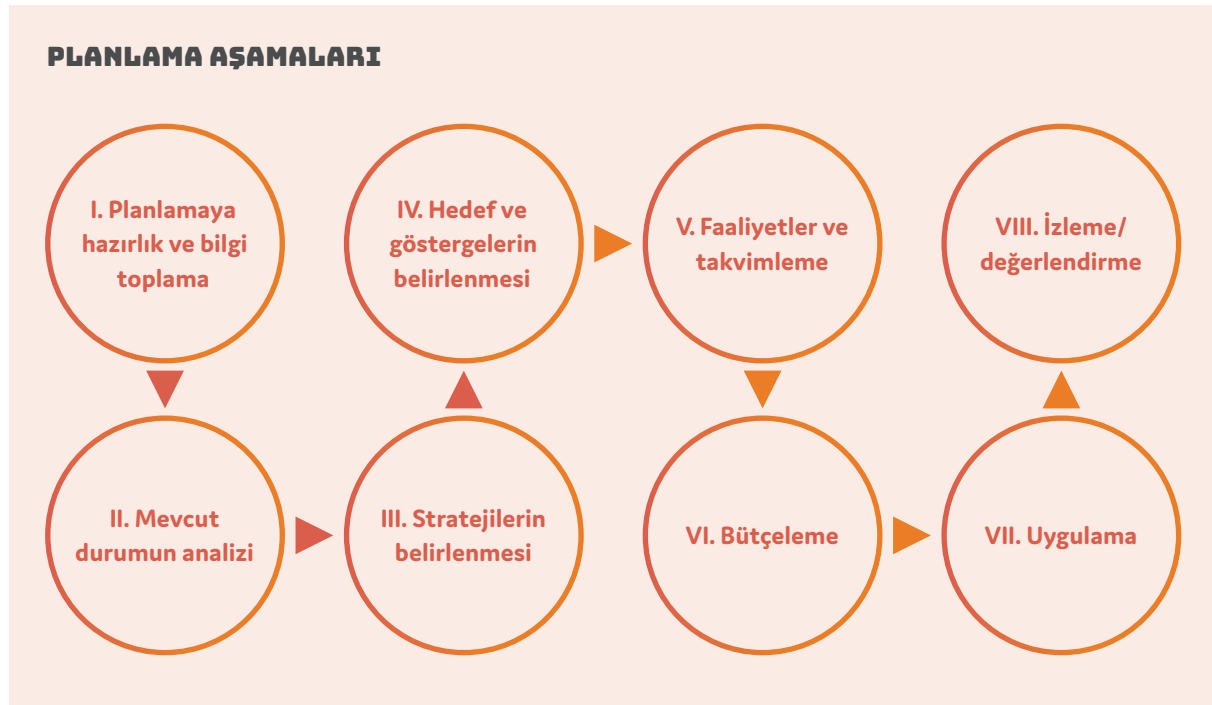
Hedefler, stratejilerin gösterdiği yönde kaydedilecek ilerlemeyi somut hale getirmeyi sağlar; stratejiler ve eylemler (faaliyetler) arasında bağlantı kurar ve değişimi (başarıyı) ölçmek için kıstasları ortaya koyar.

Eylemler ise hedeflere ulaşmak için ortaya konması gereken çabadır. Bu yönde yapılması gereken işler, atılacak somut adımlar, hayata geçirilecek faaliyetler bu kapsamda ele alınır.

Eylem planlaması yapabilmek için;

- amacın/vizyonun
- stratejilerin
- hedeflerin

ortaya konmuş olması gerekir.

3.2.1. PLANLAMA, HAZIRLIK VE BİLGİ TOPLAMA

ÇYEZE İLE MÜCADELE İL YEREL EYLEM PLANLARINI KİM HAZIRLAYABİLİR?

- ÇYEZE ile mücadele il eylem planları, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonlarının altında kurulacak bir alt çalışma grubu tarafından yürütülebilir. Kadına yönelik şiddetle mücadele il eylem planlarını hazırlamadan sorumlu Teknik Kurul²³ bu konuda çalışabilir.
- Koordinasyonun ise Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonu tarafından yürütülmesi önerilir. Zira;
- ÇYEZE toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet, kadının güçlenmesi konuları ile yakından ilişkilidir.
- ÇYEZE ile ilgili ulusal koordinasyon mekanizması ve ulusal strateji, kadına yönelik şiddetle mücadele bağlamında oluşturulmuştur.
- Konuyla ilgili ulusal eylem planı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda hazırlanır, uygulanır ve izlenir.
- 81 ilde kurulan Komisyonlar düzenli olarak toplanır.
- İl eylem planlarının hazırlık çalışmaları da aynı alt çalışma grubu tarafından yürütülebilir.
- İl eylem planlarının hazırlık, onay ve uygulama süreçlerinde, toplantıların organizasyonunda ve kurumlara resmi yazıların iletilmesinde sekretarya görevi üstlenecek kurum Valilik tarafından belirlenir.

23 Teknik Kurul: İl eylem planının hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi sürecinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon İzleme ve Değerlendirme Komisyonu'nun çalışmalarını teknik düzeyde desteklemek üzere, Komisyon'a bağlı olarak kurulan ve ilgili kurum ve kuruluşların görevlendirdiği kurum sorumlularından oluşan kuruldur.

ŞİDDET ÖNLEME VE İZLEME MERKEZLERİ HAKKINDA YÖNETMELİK

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme Ve Değerlendirme Komisyonu

MADDE 8 – (1) Şiddetle mücadele kapsamında sunulan hizmetlerin etkin bir şekilde yürütülmesiyle uygulamadaki sorunların giderilmesini sağlamak üzere, vali veya görevlendireceği vali yardımcısının başkanlığında, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütlerinin temsilcilerinin katılımıyla Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonu oluşturulur.

(2) Komisyonun sekretaryası ŞÖNİM tarafından yürütülür.

Komisyonun üyeleri

MADDE 9 – (1) Komisyon, vali veya vali yardımcısının başkanlığında aşağıdaki üyelerden oluşur:

- a) Büyükşehir statüsündeki illerde büyükşehir belediye başkanı veya genel sekreter ya da sosyal hizmetlerden sorumlu daire başkanı, diğer illerde belediye başkanı veya yardımcısı,
- b) İl Jandarma Komutanı,
- c) İl Emniyet Müdürü,
- ç) Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü,
- d) İl Millî Eğitim Müdürü,
- e) İl Sağlık Müdürü,
- f) Göç İdaresi İl Müdürü,
- g) İl Nüfus ve Vatandaşlık Müdürü,
- ğ) İl Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakfı Müdürü,
- h) ŞÖNİM ve Konukevi Müdürleri.

(2) İkinci fıkrada belirtilen üyelerin katılamaması durumunda görevlendirecekleri yetkili katılım sağlayabilir.

(3) Komisyon, ihtiyaca göre Cumhuriyet Başsavcılığı ile diğer kamu kurum ve kuruluşları, üniversite ve STK temsilcilerini davet ederek görüşlerine başvurabilir.

Komisyonun görevleri

MADDE 10 – (1) Komisyon aşağıdaki görevleri yerine getirir:

- a) ŞÖNİM ve diğer kurum ve kuruluşlar tarafından Kanun kapsamında verilen hizmetlerin koordinasyonunu sağlamak,
- b) İldeki şiddet alanında çalışan tüm kurumlar tarafından toplanan verileri değerlendirerek, ilde şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalarda bulunmak,
- c) Uygulamadan kaynaklanan sorunların giderilmesi ve müdahalenin etkinliğinin artırılmasına yönelik önerilerde bulunmak,
- ç) ŞÖNİM ve diğer kurumlar tarafından geliştirilen çözüm önerilerini değerlendirmek,
- d) Komisyon tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ile alınan kararları izlemek ve bunların takibini yapmak.

(2) Komisyon toplantılarının sonuçları raporlanarak ŞÖNİM tarafından Genel Müdürlüğe ve Komisyon üyelerine gönderilir.

Komisyonun çalışma usul ve esasları

MADDE 11 – (1) Komisyon, altı ayda bir başkanın daveti üzerine toplanır. Ancak, gerekli görülen durumlarda, Komisyon üyelerinden birinin talebi ya da başkanın çağrısı üzerine de toplanabilir.

(2) Toplantının yer, tarih ve gündemi üyelere duyurulur. Üyeler tarafından gündeme alınması istenilen konular toplantı öncesinde bildirilebilir.

(3) Komisyon salt çoğunlukla toplanır. Karar, toplantıya katılanların oy çokluğu ile alınır.

(4) Acil durumlarda Valilik kararıyla işlem yürütülebilir.

- ÇYEZE ile mücadele il eylem planları hazırlama süreci, kadına yönelik şiddetle mücadele il eylem planları hazırlama süreci ile aynı şekilde yürütülebilir. Teknik Kurul'un mevcut çalışma esasları kullanılabilir.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELE İL EYLEM PLANLARI

TEKNİK KURUL

Teknik Kurul; asgari olarak ilgili yerel yönetiminin, merkezi yönetimin taşra teşkilatının, sivil toplum kuruluşlarının, baroların ve üniversitelerin temsilcilerinden oluşur. İldeki ihtiyaca göre Teknik Kurul'a odalar, birlikler ve meslek örgütleri ve özel sektör temsilcileri dahil edilebilir. Teknik Kurul'da cinsiyet dengesi gözetilerek her kurumdan bir asil ve bir yedek sorumlu belirlenir.

Teknik Kurul, Komisyon'un çalışmalarını desteklemek üzere aşağıdaki görevleri yerine getirir:

- Kadına yönelik şiddetle mücadele il eylem planının ve yıllık faaliyet planlarının taslaklarını hazırlar ve onay için Komisyon'a sunar.
- Yıllık faaliyet planlarının uygulanmasında izleme ve eşgüdümü sağlar.
- Planın uygulanmasına ilişkin olarak ilerlemeyi raporlar ve Komisyon'a sunar.
- Yıllık faaliyet planlarında faaliyet düzeyinde yapılan değişiklik önermelerini değerlendirir ve onaylar. Eylem planı ve yıllık faaliyet planlarında hedef ve alt hedef düzeyinde yapılan değişiklik önermelerini değerlendirir ve onay için Komisyon'a sunar.
- Eylem planının son yılına ait faaliyet planı hazırlanırken, bir sonraki eylem planının üretilmesi için gerekli faaliyetleri aynı şablonu kullanarak hazırlar ve yıllık plana ekler.
- Gerekli durumlarda alt komisyonlar/çalışma grupları oluşturur.
- Uygulamadaki sorunları tespit eder ve çözüm önerilerini Komisyon'a iletir.

Teknik Kurul, dört ayda bir salt çoğunlukla toplanır. Sekreteryası ŞÖNİM tarafından yürütülür. İhtiyaç duyulması halinde Valilik tarafından iş gücü ve kaynak desteği sağlanır.

Üye kuruluşların Teknik Kurul'a atayacağı temsilcilerin (kadına yönelik şiddetle mücadele kurum sorumlusu) aşağıdaki koşulları sağlaması beklenir:

- Kuruluşta en az bir yıldır çalışıyor olmak.
- Tercihen kadına yönelik şiddet, kadın hizmetleri, çocuk hizmetleri vb. birimlerde görev alıyor olmak veya geçmişte bu gibi birimlerde görev almış olmak.
- Tercihen toplumsal cinsiyet eşitliği ve daha özeld kadına yönelik şiddet konusunda örgün veya yaygın eğitim almış olmak.
- Tercihen stratejik planlama, izleme, değerlendirme ve raporlama konularında deneyim sahibi olmak.

Görevlendirme en az bir yıl süreyle yapılır. Görevlendirmede devamlılığın esas olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Kurum sorumlusunun çalışmaları için gerekli kaynak (malzeme, ekipman, lojistik, bütçe vb.) temsil edilen kurum/kuruluş tarafından sağlanır. Kurum/kuruluş sorumlularının görev ve sorumlulukları şunlardır:

- Bağlı oldukları kurum/kuruluş adına Teknik Kurul toplantılarına katılarak bilgi ve görüş sunarlar.
- Eylem planı ile bağlı oldukları kuruluşun kurumsal plan ve uygulamaları arasında karşılıklı bağlantıyı sağlarlar.
- Bağlı oldukları kurum/kuruluşun eylem planında üstlendiği sorumluluklar çerçevesinde uygulamaları takip ederler, kurum/kuruluşun yöneticilerine gerekli bilgilendirmeyi yaparlar ve varsa sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yürütürler.
- Bağlı buldukları kurum/kuruluşun cinsiyete göre ayrıştırılmış veri toplamasını sağlarlar ve talep halinde bunları ŞÖNİM'e sunarlar.
- Bağlı oldukları kurum/kuruluşun dönemsel faaliyet raporlarını (dört ayda bir) hazırlayarak ŞÖNİM'e sunarlar.
- Bağlı oldukları kurum/kuruluşun eylem planında üstlendiği sorumluluklar çerçevesinde varsa eylem planına ilişkin değişiklik önerilerini Teknik Kurul'da görüşülmek üzere ŞÖNİM'e sunarlar.

Gündem teklifleri için davet, ŞÖNİM tarafından toplantı tarihinden en az 30 gün önce Teknik Kurul üyelerine gönderilir. Üyeler, gündem önerilerini toplantı tarihinden en az 15 gün önce ŞÖNİM'e iletirler. Nihai gündem ŞÖNİM tarafından toplantı tarihinden en az bir hafta önce üyelere iletir.

Üye kuruluşların önerisi üzerine toplantılara, üye olmayan uzman/ilgili kişi ve kuruluşlar toplantı gündemi çerçevesinde görüş ve önerilerine başvurulmak üzere davet edilebilir.

Teknik Kurul, aşağıdaki şekilde karar alır:

1. Kararlar oy çokluğu ile alınır.
2. Her kuruluşun bir oy hakkı vardır.
3. Başka bir kuruluş adına vekaleten oy kullanılamaz.

4. Eylem planının ve yıllık faaliyet planlarının onay ve değişikliğine ilişkin kararlar için en az toplam üye sayısının salt çoğunluğunun onayı gerekir.
5. Oylamadan önce, karar alınacak konuya ilişkin görüş belirtmek isteyen üyelerin görüşleri alınır.
6. Kararlara itirazı olan üyelerin gerekçelerini ifade etmelerine olanak verilir, bunlar karar altına özet olarak kaydedilir.
7. Varsa koşullu onay veren üyelerin şerhleri de aynı şekilde kayıt altına alınır.
8. Toplantıya katılmayan üyelerin mazeretleri toplantı tutanağında belirtilir.
9. Üç defa üst üste toplantılara mazeretsiz katılmayan kurum/kuruluş sorumlularına üyeliğe ilişkin sorumlulukların yerine getirilmesi hususu Valilik tarafından sözlü ya da yazılı olarak hatırlatılır.
10. Toplantı tutanakları, yapılan tartışmaların özetini ve alınan kararları içerecek şekilde hazırlanır, sunulan rapor ve diğer belgelerle birlikte toplantıyı takip eden en geç 15 gün içerisinde ŞÖNİM tarafından üye kuruluşlara gönderilir.

Teknik Kurula Üyelik:

Eylem planının hedef, alt hedef ve faaliyetleri çerçevesinde ilde faaliyet gösteren ancak yukarıda sayılmayan diğer kuruluşlar ile çalışma bölgesi ilini kapsayan bölgesel kuruluşlar Teknik Kurul'a üye olabilirler.

Üyelik başvurusu resmi bir yazıyla ŞÖNİM'e iletilir. Yazıda başvuran kuruluşun amacı, yaptığı çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kurumsal plan ve politikaları ile Teknik Kurul'a yapabileceği katkılar açıklanır. Başvuruya destekleyici belgeler eklenebilir.

Üyelik başvuruları Teknik Kurul toplantısında karara bağlanır. En yakın Teknik Kurul toplantısından 15 gün öncesine kadar yapılmış olan üyelik başvuruları toplantı gündemine alınır ve üyelik başvuruları toplantı gündemi ekinde Teknik Kurul üyelerine iletilir.

Üyelik başvurusu ile ilgili karar, toplantıyı takip eden 15 gün içinde başvuru sahibine resmi yazı ile gerekçeli olarak bildirilir.

ÇYEZE ile mücadele eylem planlarının hangi kurum sekretaryasında, hangi alt çalışma grubu/teknik kurul ile yapılacağı belirlendikten sonra atılabilecek adımlar:

- Bu süreçte bir planlama takvimi yapılması gerekir. Planlama takvimi oluştururken paydaşların mevcut iş planları dikkate alınmalı, olası aksamalar göz önünde bulundurarak makul zaman payları bırakılmalıdır. Kapsamlı bir planlama süreci birkaç hafta ila birkaç aya yayılabilir.
- Dışarıdan bir desteğe ihtiyaç duyulup duyulmadığı (kaynak, eğitim, uzmanlık vb.) tespit edilmelidir. Sürecin ve olası toplantıların kolaylaştırıcılığı için planlama konularına hâkim ve kadın-çocuk çalışmaları konusunda yetkin bir uzmanın desteğini almak çalışmanın verimini artıracaktır.
- Katılımı mümkün kılacak koşulların (zaman, kaynak vb.) oluşturulması gerekir. Hazırlık ve planlama sürecinde ihtiyaç duyulacak insan ve finansman kaynağı da planlanmalıdır.
- Planlamaya hazırlık süreçlerinde örnek süreçler işletilebilir. Örneğin kadına yönelik ev içi şiddetle mücadele ulusal ve yerel eylem planlarının hazırlık süreçlerinde yapılanlar incelenebilir.

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE ULUSAL EYLEM PLANI ÇALIŞTAYI, 13-15 TEMMUZ 2007, BOLU-ABANT

Katılımcılar: Kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar, üniversiteler

Birinci gün: Bilgilendirme sunumları

İkinci gün: Mevcut durumun tespitine yönelik grup çalışmaları

Üçüncü gün: Çözüm önerileri

- Üretilecek il eylem planının mevcut plan ve politikalarla uyumlu olması gerekir. Konu ile ilgili yapılacak bir tarama çalışmasında bu rehberde yer alan ulusal/uluslararası mevzuat ve politika belgeleri referans alınabilir. Sadece eylem planına konu olan alanda değil, ilgili diğer alanlardaki plan ve politikaları dikkate almak önemlidir. Mevcut plan/politika belgelerinin içeriği, üretilecek eylem planı için yol gösterici olabilir.

- Halihazırda yapılmış ve uygulanmakta olan Nevşehir Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele Eylem Planı ve Samsun Çocuk Yaşta Evliliklerle Mücadele Planı incelenmelidir.
- Konu ile ilgili akademik çalışmalar, raporlar ve yerele özgü tüm araştırma ve faaliyetler kaynak havuzunda yer almalıdır.
- Planlama sürecine katılacak tarafların belirlenmesi için paydaş analizi yapılmalıdır. Paydaş analizi çalışmasında alanda çalışan ilgili kurum ve kuruluşların listelenmesi gerekir.
- Paydaşların belirlenmesinde STK'ların katılımına önem verilmelidir. Hak temelli yaklaşımı benimseyen, kadın ve çocuk hakları konularında çalışan STK'ların tüm süreçlerde yer alması önemlidir.
- Paydaş listesi hazırlanabilir. Olası bir planlama sürecinde etkileme-etkilenme düzeyleri puanlanabilir (1 – çok düşük; 5 – çok yüksek).

PAYDAŞ	ETKİLEME	ETKİLENME
... İl Müdürlüğü		
..... Derneği		
..... Müh. Odası		
..... Odası		
.... Barosu		
..... Kent Konseyi Kadın Meclisi		
..... Platformu		

<p>MEMNUN ET</p> <ul style="list-style-type: none"> • İlgi alanına dahil et ve bu konuda rehberlik et • İlgi düzeyini yükseltmeye çalış • Kilit oyuncu olmalarını sağla 	<p>KİLİT AKTÖR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çabaları bu gruba odakla • Yönetişim/karar alma organlarına dahil ol • Dahil ol ve düzenli olarak istişare et
<p>AZ ÖNEMLİ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minimum çaba • Genel iletişim yollarıyla bilgilendir (haber bülteni, web sitesi, reklam amaçlı toplu posta gönderimleri) • İlgi gösterilecekler arasına dahil olmalarını sağla 	<p>İLGİ GÖSTER</p> <ul style="list-style-type: none"> • Düşük risk alanlarına dahil ederek, ilgiyi kullan • Bilgilendir ve ilgi alanı konusunda rehberlik et • Potansiyel destekçi/iyi niyet elçisi ol

– Çalıştay öncesinde;

- Plan şablonunun hazırlanması,
- Plan yönetimi taslağının hazırlanması,
- Plan yönetiminden sorumlu kurumun belirlenmesi,
- İlgili alt çalışma grubunun çalışma usul ve esaslarının belirlenmesi,
- Yerel eylem planlarının izlenmesine ilişkin mekanizmanın çalışma usul ve esaslarının hazırlanması gerekir.

ÖRNEK ÇALIŞTAY GÜNDEMİ

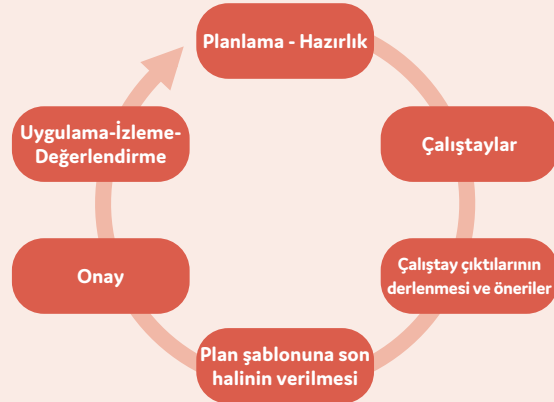
1. Gün

- Mevcut durumun gözden geçirilmesi
- Hedef ve stratejilerin tartışılması
- Paydaş analizi

2. Gün

- Faaliyet önerilerinin alınması
- Faaliyet önerilerinin tartışılarak plan şablonuna yerleştirilmesi
- Plan yönetimine ilişkin düzenlemeler (alt çalışma grubu yapısı, yıllık planlama, izleme ve değerlendirme)

ÇYEZE İLE MÜCADELE YEREL EYLEM PLANLAMASININ OLASI ADIMLARI

3.2.2. MEVCUT DURUM ANALİZİ

Düzenlenecek olası çalıştay(lar)da aşağıdaki konular gündeme alınmalıdır:

- Yerel eylem planı hazırlanırken öncelik alanlarının belirlenmesi için faaliyetlerin yürütüleceği illerin mevcut durum analizinin yapılması gerekir.
- Durum analizinin amacı çalışmaların yürütüldüğü il ortamının ve potansiyel etkenlerin değerlendirilmesidir.
- Eylem planının konusuna ilişkin temel/nihai amacın (vizyonun) belirlenmesi gerekir. Temel/nihai amaç (vizyon), planının konusuna ilişkin hayal edilen gelecektir. Plan kapsamında yapılan her çalışma temel/nihai amaca yöneliktir. Temel/nihai amaç, kolay anlaşılır, kısa ve öz bir ifadeden oluşmalıdır. Örneğin, “Çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerin ortadan kalktığı bir şehir”.

GZFT ANALİZİ

- Mevcut durumun tespiti için kullanılan en yaygın yöntem GZFT yöntemidir. **Güçlü** ve **Zayıf** yönler (iç unsurlar) ile **Fırsatlar** ve **Tehditlere** (dış unsurlar) odaklanır. Planlama aşamasında, önce mevcut paydaşlarla konu ile mevcut durumun belirlenmesi gerekir.
- Bu değerlendirme neticesinde aşağıdakiler hakkında fikir sahibi olunabileceği öngörülür²⁴:
 - Mevcut politikaların, hizmet sunumunun ve katılım kanallarının kentimizde yaşayan kadınlar ve kız çocukları açısından güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
 - Sosyal, ekonomik, siyasi ve yasal dinamikler ne tür fırsatlar ve riskler oluşturmaktadır?

²⁴ UNFPA (2015), “Kadın Dostu Kent Uygulama Rehberi”, <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/kdk-uygulama-rehberi.pdf>.

- Söz konusu güçlü ve zayıf yönler, riskler ve fırsatlar değerlendirildiğinde ilimizde hangi kişi ve kurumlar öne çıkmaktadır? Bunların hangileri hedef grup olarak tanımlayabileceğimiz ve çalışmalarımızın öznesi olacak kişi ve gruplar, hangileri çalışmalarımızdan uzun dönemde etkilenecek nihai yararlanıcılar, hangileri zayıf yönleri güçlü yönlerle dönüştürmede bize destek olabilecek ortaklar,
- Hangileri risk oluşturan ve kontrol etmemiz, dönüştürüp değiştirmemiz gereken direnç guruplarıdır?

– Olası bir çalıştayda aşağıdaki örnek tablo doldurulabilir:

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> - Yetkinlik seviyesi toplumsal cinsiyet konusunda eğitici eğitimi verecek düzeyde yüksek uzmanların kurumlarda bulunması - Kadın-erkek eşitliği için il düzeyinde kurumlar arası bir mekanizmanın varlığı 	<ul style="list-style-type: none"> - Personel sirkülasyonunun yüksekliği - Toplumsal cinsiyet eşitliğinin il düzeyindeki kurumların uygulamalarına yeterince entegre edilmemiş olması
FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> - Kadın sorunlarının gündemde daha sık yer bulması - Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlenmesi konularında politik iradenin varlığı 	<ul style="list-style-type: none"> - Hukuksal yapıdaki eksiklikler - Toplumda, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik olumsuz algılar ve önyargılar

- Maddeler mümkün olduğunda açık ve net ifade edilmelidir (Örneğin; güçlü yön için "teknik kapasite" muğlak bir ifade iken "yüksek teknik kapasite" daha az muğlaktır, "eylem planlaması konusunda bilgi/deneyim paylaşacak düzeyde yüksek teknik kapasite" ise net bir ifadedir).
- Bu çalışmayı yapmak, il eşitlik eylem planlarını oluştururken hedeflere nasıl ulaşılacağı konusunda yol gösterecek, stratejik hareket etmeyi (etkili, kaynakları en iyi şekilde kullanacak şekilde karar vermeyi) sağlayacaktır.

SORUN ANALİZİ

- Sorun analizi, toplumda var olan bir sorunu temel sorun olarak ele alır ve bu sorun çevresinde yer alan tüm olumsuzlukları ortaya çıkarmaya çalışır. Temel sorunun çevresindeki olumsuzlukların kimileri bu temel soruna neden olan, kimileri ise bu temel sorunun ortaya çıkardığı sorunlardır. Sorun analizi, incelenmeye çalışılan temel sorunun çevresindeki tüm sorunlar arasında “neden-sonuç” ilişkisi kurmaya yarar²⁵.
- Sorun analizi strateji, hedef ve eylem düzeylerinde mevcut durumu ve neden-sonuç ilişkilerini ortaya koymak için etkili bir araçtır.
- Eylem planının konusuna ilişkin strateji ve hedefler planlamanın yapıldığı düzeyde (örn. il düzeyi) zaten ortaya konmuşsa, sorun analizi yöntemi kullanılmayabilir.
- Aksi halde planlamanın yapıldığı düzey dikkate alınarak sorun analizinin yapılmasında fayda olacaktır. Böylece planlamanın yapıldığı düzeye özgü strateji, hedef ve eylemler ortaya konabilir.
- ÇYEZE çok boyutlu bir konudur. Konu ile ilgili sorun analiz edilirken hem kız hem de oğlan çocuklarının sorun ve ihtiyaçlarını ayırtmak önemlidir. Hedefler konurken faaliyetlerin, toplumsal cinsiyet eşitsizliği farkındalığıyla tasarlanması gerekir.

ÇYEZE KONUSUNDA TEMEL SORUN İÇİN BAZI ÖRNEKLER:

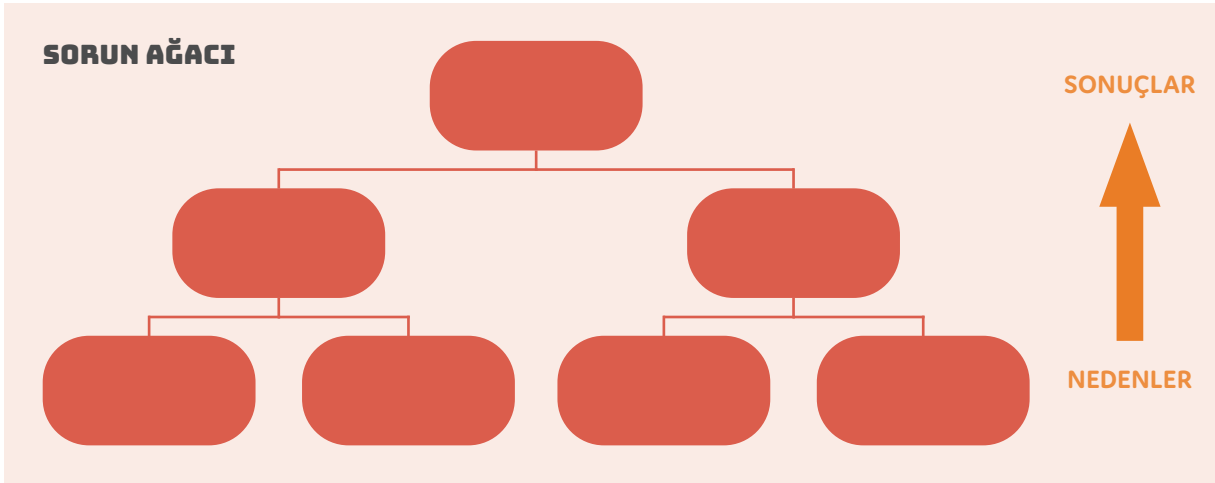
- “İlde ÇYEZE oranı yüksek.”
- “Kız ve oğlan çocukları 18 yaşından önce evlendiriliyor.”
- “ÇYEZE’ye maruz kalanlar özelleşmiş koruma ve destek hizmetlerine yeterince ulaşamıyor.”

- Durum analizinde tespit edilen mevcut yapının zayıf yönleri, sorun analizinde girdi olarak kullanılabilir.

²⁵ İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Birimi (2006), “Proje Döngüsü Yönetimi I: Proje Teklifi Yazma, İzleme ve Değerlendirme”, <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/01/31/PDY1.pdf>.

– Sorun analizi oluşturmanın ana adımları²⁶ ise şöyledir:

- Analiz çerçevesinin ve buna bağlı olarak temel sorunun belirlenmesi: Bu egzersizin her bir müdahale alanı için yapılacağı düşünüldüğünde, her bir müdahale alanı için temel sorunun/sorunların ayrı ayrı belirlenmesi gerekecektir. Örneğin; “Kız çocuklarının ve kadınların yaygın ve örgün eğitimden eşit faydalanmalarının önündeki temel sorun nedir” gibi kolaylaştırıcı sorularla her bir müdahale alanı için temel sorun alanları listelenir.
 - Temel sorun çerçevesinde paydaşların karşılaştığı sorunların belirlenmesi: Yukarıdaki adımda belirlenen temel soruna yol açan sorunlar nelerdir? Bu temel sorunun etkilediği başka ne gibi alt sorunlar vardır? Örneğin; sağlık alanında temel sorun kadınların kadın sağlığı ile ilgili temel hizmetlere yeterli ve etkin ulaşamaması olarak belirlendiyse bunun altında yatan sorunlar nelerdir? Doğum hastanesinin kent merkezine uzaklığı mı, söz konusu hizmetlerle ilgili bilgi eksikliği ve önyargılar mı, yoksa sağlık kurumlarında karşılaşılan olumsuz tutum ve davranışlar mı bu soruna neden olmaktadır?
 - Sorunların “sorun ağacı” ya da “sorun hiyerarşisi” adı verilen ve neden-sonuç ilişkilerini açıklığa kavuşturmayı amaçlayan bir formda görselleştirilmesi.
- Sorun analizi ile müdahale edilmesi gereken alanların ortaya konması ve buna neden olan sorunların tarafların üzerinde uzlaşabileceği bir netlikte ortaya çıkarılması hedeflenir. Belirlenen sorunlar arasında neden-sonuç hiyerarşisi belirlenip bir sorun ağacı oluşturulur.

3.2.3. STRATEJİLERİN BELİRLENMESİ

- Mevcut durumun değerlendirilmesinin ardından stratejilerin listelenmesi ve önceliklendirilmesi gerekir.
- Faaliyetler ve çalışma alanları belirlenirken her şeyi yapmaya veya her yere ulaşmaya çalışmaktansa stratejik öncelikler belirlenmelidir.
- Stratejilerin belirlenmesi için sorun ve GZFT analizlerinin çıktıları yorumlanmalıdır:

	Başlıca G'ler: <ul style="list-style-type: none"> • Yetkinlik seviyesi toplumsal cinsiyet konusunda eğitici eğitimi verecek düzeyde yüksek ekip • Yerel yönetim tarafından sağlanan ofis 	Başlıca Z'ler: <ul style="list-style-type: none"> • Mali kaynak yaratmada yetersizlik • Yerel yönetim tarafından sağlanan ofis
Başlıca F'ler: <ul style="list-style-type: none"> • Kadın sorunlarının gündemde daha sık yer bulması • Kadın hakları alanında çalışan STK'lara yönelik fon kaynakları 	ÜZERİNE GİT	KARAR VER: Üzerine git veya çekil, tedbir al
Başlıca T'ler: <ul style="list-style-type: none"> • Hukuksal yapıdaki hatalar ve eksiklikler • Kadın hareketine yönelik olumsuz algılar ve önyargılar 	KARAR VER: Üzerine git veya çekil, tedbir al	ÇEKİL: Tedbir al

HEDEF ANALİZİ

- Sorun ağacındaki ifadelerin olumluya dönüştürülmesinden ibarettir. Sorun ağacındaki neden-sonuç ilişkisi, hedef ağacında da korunur.

STRATEJİLERİN ÖNCELİKLENDİRİLMESİ

- Önceliklendirmede amaç, mevcut durum ve eldeki kaynaklar çerçevesinde planlama dönemi içinde vizyon ve misyona en iyi hizmet edecek stratejilere karar vermektir.
- Bunun için önceliklendirmede hangi kıstasların kullanılacağını belirlenmesi gerekir.
- Önceliklendirilen stratejiler o planlama dönemi içinde dikkate alınır. Ancak stratejik planlama dinamik bir süreçtir. Öncelik almayan stratejiler değişen koşullar içinde öncelik kazanabilir.
- Öncelik kıstaslarında olması gerekenler:
 - İlgili plan/politika belgelerine uyumluluk
 - Sorun analizine yanıt verme
 - G-Z-T-F etkileşimlerine yanıt verme
 - Mevcut kurumsal kapasite ile gerçekleştirilebilirlik
 - Diğer stratejilerle uyum (destekleyicilik veya tamamlayıcılık)
 - Hedef kitlenin ihtiyaçlarına yanıt verme (raporlanmış ihtiyaçlar)

3.2.4. HEDEF VE GÖSTERGELERİN BELİRLENMESİ

- Stratejiler, geniş ve kapsamlı yaklaşımlardır ve yön gösterirler. Hedefler, stratejilerin gösterdiği yönde kaydedilecek ilerlemeyi somut hale getirmeyi sağlar; stratejiler ve faaliyetler arasında bağlantı kurar ve değişimi (başarıyı) ölçmek için kıstasları ortaya koyarlar.
- Her strateji kabaca 2-5 adet hedefe sahiptir. Bir adet veya beşin üzerinde hedefi olan stratejiler mümkün olmakla birlikte, gözden geçirilmelerinde (birleştirmek veya bölmek üzere) yarar vardır.
- Hedef ifadeleri eylem değil, değişim belirtmelidir. Örneğin “kadınlara siyasi katılım konusunda eğitim vermek” eylem (faaliyet) iken “kadınların yerel yönetimde temsiliyetinin artması” değişim (hedef) ifadesidir.

HEDEFİN ÖZELLİKLERİ

- Değişimin açık/net, ölçülebilir, başarılabılır, gerçekçi ve süreli (SMART - Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Timely) olarak ifade edilmesi beklenir.
- Açık/net -> Muğlak olmayan, herkesçe anlaşılabilir
- Ölçülebilir -> Nicel hale getirilmiş
- Başarılabılır -> Kapasite ve kaynaklar hedefe ulaşmaya yeterli
- Gerçekçi -> Mevcut durumla (olguyla) ilişkili
- Süreli -> Başarmak için belirli bir zaman sınırlaması konulmuş

SMART BİR HEDEF İFADESİ YAZILIRKEN AŞAĞIDAKİ BİLGİLERİ İÇERMESİNE DİKKAT EDİLMELİDİR:

- Değişimin konusu (örn. kadınların yerel yönetimdeki temsiliyeti)
- Değişimin yönü (örn. artma)
- Hedef kitle (örn. ... ilçesindeki kadınlar)
- Değişimin derecesi (örn. %10)
- Süre (örn. beş yıl)

HEDEF İÇİN GÖSTERGELERİN BELİRLENMESİ

- Plana uygun ilerlenip ilerlenmediğini tespit etmek için kullanılan ölçütlere **gösterge** denir.
- Süreç göstergeleri, faaliyetler sonucu üretilen çıktıya ilişkin göstergelerdir. Örneğin, "Siyasi katılım konusunda 300 kadına eğitim verilmesi".
- Sonuç göstergeleri, faaliyetler sonucu ortaya çıkan değişime ilişkin göstergelerdir. Hedefler için bu gösterge türü kullanılır. Örneğin, "Belediye meclisindeki kadın üye oranının %10'dan en az %30'a çıkması".
- **Niceliksel göstergeler**, sayısal olarak ifade edilir. Örneğin, "Belediye meclisindeki kadın üye oranının %10'dan en az %30'a çıkması".

- **Niteliksel göstergeler**, sözel olarak ifade edilir. Örneğin, “Belediye meclisine kadın üye kotası getirilmesi”.
- **Karma göstergeler**, yukarıdaki iki gösterge türünün bir arada kullanılmasıdır. Örneğin, “Belediye meclisine en az %30 kadın üye kotası getirilmesi”.
- Her bir hedef kısa ve uzun erimli sonuçları ve sonuçların nasıl değerlendirileceği bilgisi ile tanımlanmalıdır. “Farkındalık yaratmak”, “güçlendirmek” gibi hedefler söz konusu olduğunda etki ancak uzun vadeli çalışmalar ile anlaşılabilir olduğundan bu tür hedeflerin mümkün olduğunca somut göstergeler ile eşleştirilebildiği planlamaların yapılması faydalı olacaktır. Kısa ve uzun erimli hedefler belirlenirken girdi, çıktı ve sonuç göstergeleri oluşturmak, eylem planlarının somutlaştırılmasına katkı sunacaktır.²⁷
- Göstergeler belirlenirken daha önce aynı alanda yapılmış çalışmalar ve projelerin sonuçları mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yerel eşitlik eylem planı hazırlanırken toplumsal cinsiyete duyarlı veri toplama ve değerlendirme süreçlerini önceden düşünülmelidir. Ölçülebilir ya da ölçülemese bile izleme ve değerlendirme yollarının ne olacağının önceden belirlendiği eylem planlarının yapılması bütün süreci kolaylaştıracaktır.
- Uluslararası alanda kabul görmüş gösterge ve standartlardan da yararlanılmalıdır.

Hedef ifadesi: “...ilçesinde kadınların yerel yönetimdeki temsiliyetinin (beş yıl içinde %10) artması”

Gösterge 1: “Belediye meclisindeki kadın üye oranının beş yıl içinde %10’dan en az %30’a çıkması”

Gösterge 2: “Belediye meclisine dört yıl içinde en az %25 kadın üye kotası getirilmesi”

Gösterge 3: “Kadın muhtar sayısının beş yıl içinde 7’den 10’a yükselmesi”

²⁷ UNFPA (2015), “Kadın Dostu Kent Uygulama Rehberi”, <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/kdk-uygulama-rehberi.pdf>.

ÇYEZE KONUSUNDA BAZI ÖRNEK GÖSTERGELER

- 18 yaş altı evliliklerde/gebeliklerde azalma
- Anne/bebek ölümlerinde azalma
- Mahkemeye 16 yaş evlilikler için yapılan başvuru sayısında azalma
- Yaş büyütme için yapılan başvurularda azalma
- Polise/ Jandarmaya/ ŞÖNİM'e ÇYEZE sebebiyle yapılan başvurularda artış/azalma
- Okul terklerinde azalma
- Toplumda ÇYEZE'yi onaylama oranında düşüş

GÖSTERGELERİN AYRIŞTIRILMASI

- Göstergenin farklı gruplar, kesimler, bölgeler için farklı değer alması mümkündür.
- Müdahalenin geliştirilmesinde bu farklılıklar belirleyici olabilir. Cinsiyete, yaş grubuna, engellilik durumuna, il/ilçe/mahalle birimlerine göre katmanlar oluşturulabilir.

Göstergeler geliştirilirken aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmalıdır:²⁸

- Uluslararası insan hakları normları ve hukukun üstünlüğü, eşitlik, hesap verilebilirlik ilkeleri temel alınmalıdır.
- Bazı hakların aşamalı olarak hayata geçirilebilecek olduğu dikkate alınmalıdır.
- Ülkeler arası ve ülke içinde karşılaştırılabilir olmalıdır.
- Özellikle dezavantajlı ve kırılgan olarak tanımlanan gruplar ile diğer gruplar arasında karşılaştırma yapılmalıdır.
- Süreç içindeki olumlu, olumsuz ve beklenmedik değişiklikleri ölçmelidir.
- Kontrolü mümkün sayıda gösterge olmalı, gerekiyorsa bazı alanlara öncelik tanınmalıdır.
- Beklenmedik değişiklikleri ve risk durumlarını (özellikle şiddet alanında) yansıtmalıdır.

ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLER (ÇYEZE)

TOPLUMSAL CİNSİYETE DUVARLI KAY TEMELLİ İZLEME (28) (P. U. G. 1.01.2019), Çocuk Yaşta Evlilikler, Erken Evlilik Göstergeleri, Etiler, İstanbul, 2019, <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/literatur-taramasi.pdf>.

GÖSTERGELERİ²⁹

TABLO 1. ÇYEZE'YE İLİŞKİN MEVCUT GÖSTERGELER

Konu	İlgili İnsan Hakları/Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
1. ÇYEZE Yaygınlığı	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.1. 20-24 yaş grubunda 18 yaşından önce evlenen kadınların oranı %	TNSA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.2. 20-24 yaş grubunda 15 yaşından önce evlenen kadınların oranı %	TNSA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.3. Geçici koruma altındaki 20-24 yaş grubunda 18 yaşından önce evlenen kadınların oranı %	TNSA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.4. Geçici koruma altındaki 20-24 yaş grubunda 15 yaşından önce evlenen kadınların oranı %	TNSA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.5. Kadınların ortanca ilk evlenme yaşı (25-49 yaş grubu)	TNSA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu

²⁹ Yüksel-Kaptanoğlu, İ., Arslan, H. (2021). Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilikler ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Haritalama ve İzleme Çalışması. BM Çocuk Yaşta Evliliklere Müdahale Projesi Ortak Programı kapsamında BM Kadın Birimi Türkiye Ofisi ve CEİD Yayını projesi. CEİD Yayınları. Ankara.

TABLO 2. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN MEVCUT GÖSTERGELER

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
2. Hakların Hayata Geçirilmesi	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	2.1 Lanzarote Sözleşmesi'nin yürürlükte olması (evet/hayır)	AÇŞHB, Resmî Gazete	Mevzuat taraması, web sayfası taraması	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	2.2. İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlükte olması (evet/hayır)	AÇŞHB, Resmî Gazete	Mevzuat taraması, web sayfası taraması	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	2.3. ÇYEZE ve kadınlar/kız çocuklarına yönelik zararlı geleneksel uygulamaların önlenmesine yönelik ulusal strateji ve eylem planlarının varlığı (evet/hayır)	Medeni Kanun AÇŞHB	Mevzuat taraması, web sayfası taraması,	Yıllık
3. Eğitim	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.1. İlköğretim kademesinde net okullaşma oranı (cinsiyet ayrımında) %	MEB, TÜİK İstatistikleri	Eğitim istatistikleri analizi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.2. Ortaöğretim kademesinde net okullaşma oranı (cinsiyet ayrımında) %	MEB, TÜİK İstatistikleri, ERG	Eğitim istatistikleri analizi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.3. 14-17 yaş grubunda açık öğretim lisesinde kayıtlı olan kız ve oğlan öğrencilerin oranı %	MEB, TÜİK	Eğitim istatistikleri analizi	Yılda bir

TABLO 2. ÇEYEZE İLE MÜCADELE İÇİN MEVCUT GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
4. Sağlık	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.1. Gebe kalınacak döneme dair doğru bilgiye sahip olanların yüzdesi (15-19 ve 20-24 yaş grubu ayrımında) %	TNSA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.2. 15-19 yaş grubundaki evli ya da bir ilişkide olan kadınların gebeliği önleyici yöntem kullanım oranı (yöntem ayrımında)	TNSA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.3. Adölesan doğum oranı (1000 doğumda 15-19 yaş grubundaki kız çocukları) %	TÜİK, Sağlık Bakanlığı İstatistikleri, TNSA	Resmi kayıt/ Hanehalkı araştırması	Yıllık/ Araştırma periyodu
5. Ekonomik Yaşam	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	5.1. Genç kadınlar arasında “Ne Eğitimde Ne İstihdamda” olanların oranı (15-19, 20-24 ve 25-29 yaş grubu ayrımında) %	TÜİK	TÜİK İstatistikleri analizi	Yıllık
6. Geleneksel Uygulamalar	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	6.1. 18 yaşından önce evlenen kadınların evliliklerinde evlilik kararının aile tarafından alınma yüzdesi (yaş ayrımında) %	TNSA, TAYA, Kadına Yönelik Şiddet Araştırması (KYŞA)	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	6.2. 18 yaşından önce evlenen kadınların evliliklerinde akraba evliliği yüzdesi (yaş ayrımında) %	TNSA, TAYA, KYŞA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu

TABLO 2. ÇEZE İLE MÜCADELE İÇİN MEVCUT GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
6. Geleneksel Uygulamalar	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	6.3. 18 yaşından önce evlenen kadınların evliliklerinde başlık parası verilme yüzdesi (yaş ayrımında) %	TNSA, TAYA, KYŞA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	6.4. 18 yaşından önce evlenen kadınların evliliklerinde dini nikâhın resmi nikâhtan önce yapılma yüzdesi (yaş ayrımında) %	TNSA, TAYA, KYŞA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	6.5. 18 yaşından önce evlenen çiftler arasındaki yaş farkı	TNSA, TAYA, KYŞA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	6.6. 18 yaşından önce evlenen çiftler arasındaki eğitim düzeyi farkı	TNSA, TAYA, KYŞA	Hanehalkı araştırması	Araştırma periyodu
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	6.7. Kadınlar için ideal evlenme yaşı	Nicel araştırma	Hedef nüfusa ilişkin araştırma	Araştırma periyodu
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	6.8. Erkekler için ideal evlenme yaşı	Nicel araştırma	Hedef nüfusa ilişkin araştırma	Araştırma periyodu

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
1. ÇYEZE Yaygınlığı	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.1. 20-24 yaş grubunda 18 yaşından önce evlenen erkeklerin oranı %	Araştırma, TÜİK	Hanehalkı araştırması, evlenme istatistikleri	Araştırma periyodu/ Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.2. 20-24 yaş grubunda 15 yaşından önce evlenen erkeklerin oranı %	Araştırma, TÜİK	Hanehalkı araştırması, evlenme istatistikleri	Araştırma periyodu/ Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.3. Geçici koruma altındaki nüfus arasında 18 yaşından önce evlenenlerin oranı (yaş ve cinsiyet ayrımında) %	İçişleri Bakanlığı, GSM	İdari kayıtlar incelemesi, analizi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.4. Uluslararası koruma kapsamındaki nüfus arasında 18 yaşından önce evlenen kadınların oranı (yaş ve cinsiyet ayrımında) %	İçişleri Bakanlığı, GSM	İdari kayıtlar incelemesi, analizi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.5. Erkeklerin ortanca evlenme yaşı	Araştırma, TÜİK	Hanehalkı araştırması, evlenme istatistikleri	Araştırma periyodu/ Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	1.6. 16-17 yaş grubundaki evli çocuk nüfusun 16-17 yaş grubundaki çocuk nüfus içindeki oranı (cinsiyet ayrımında) %	TÜİK	İdari kayıt	Yıllık

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
2. Hakların Hayata Geçirilmesi	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.1. AÇSHB içinde ÇYEZE'nin önlenmesi amacıyla yürütülen faaliyetlere ayrılan bütçenin AÇSHB bütçesi içindeki oranı %	AÇSHB	Mevzuat taraması, web sayfası taraması, görüşme	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.2. Kız çocuklarının yaşlarının büyütülmesi amacıyla açılan davalar sonucunda yaşı büyütülen kız çocuk sayısı (uluslararası koruma kapsamındaki nüfus ayrımında)	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.3. 17 yaş öncesi resmi evlilik izni almak üzere Aile Mahkemesi'ne yapılan başvuru sayısı (uluslararası koruma kapsamındaki nüfus ayrımında)	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.4. 17 yaş öncesi Aile Mahkemesi kararına göre yapılan evlilik sayısı (uluslararası koruma kapsamındaki nüfus ayrımında)	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.5. 16 yaşında Aile Mahkemesi hâkiminin kararına göre gerçekleşen evlilik sayısı (uluslararası koruma kapsamındaki nüfus ayrımında)	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
2. Hakların Hayata Geçirilmesi	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.6. TCK Madde 103 kapsamında 15 yaşında rızası olduğu gerekçesiyle evlendirilen çocuk sayısı (uluslararası koruma kapsamındaki nüfus ayrımında)	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.7. Çocuk istismarı nedeniyle mahkemeye sevk edildikten sonra iptal edilen evlilik sayısı (uluslararası koruma kapsamındaki nüfus ayrımında)	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.8. 18 yaşından önce evlilik ve cinsel istismar nedeniyle hapis cezası alan oğlan çocuğu sayısı	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.9. Çocuklara özel birimi olan belediyelerin sayısı	Türkiye Belediyeler Birliği	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	2.10. Çocuk yaşta evlilikleri raporlamak için bir kayıt sistemi kuran polis/jandarma karakollarının sayısı	İçişleri Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık

TABLO 3. ÇEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
2. Hakların Hayata Geçirilmesi	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	2.11. Kolluk kuvvetlerine bildirilen çocuk yaşta evlilik sayısı	İçişleri Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	2.12. Cumhuriyet Savcılıklarına bildirilen çocuk yaşta evlilik sayısı	Adalet Bakanlığı	Kayıt incelemesi	Yıllık
3. Eğitim	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.1. İlköğretim kademesinde devamsızlık oranları (cinsiyet ayrımında) %	MEB	Eğitim istatistikleri analizi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.2. Ortaöğretim kademesinde devamsızlık oranları (cinsiyet ayrımında) %	MEB	Eğitim istatistikleri analizi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.3. İlköğretim kademesinde okulu terk etme oranları (cinsiyet ayrımında) %	MEB	Eğitim istatistikleri analizi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.4. Ortaöğretim kademesinde okulu terk etme oranları (cinsiyet ayrımında) %	MEB	Eğitim istatistikleri analizi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	3.5. Okulu bıraktıklarının temel nedeninin evlilik olduğunu belirten kız çocuklarının yüzdesi (yaş ve cinsiyet ayrımında) %	MEB	Eğitim istatistikleri analizi	Yıllık

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili insan hakları/ normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
3. Eğitim	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	3.6. Çocuk yaşta evliliklere ilişkin kanun, çocuk yaşta evliliklerin risk faktörleri ve yasa ihlallerinin nasıl bildirileceğine yönelik eğitim alan öğretmen oranı (eğitim kademesi ayrımında) %	MEB	Hizmet içi eğitimlerin analizi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	3.7. Yasal sorumluluğu çerçevesinde çocuk yaşta evlilikler ve cinsel istismar ile ilgili şikâyette bulunan/bildirim yapan öğretmen sayısı (eğitim kademesi ayrımında) %	MEB	Resmi kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	3.8. MEB tarafından okullarda öğrencilere ve velilere yönelik ÇYEZE ve çocuk istismarı ile ilgili farkındalık oluşturma semineri ve toplantıların sayısı (öğrenci, veli ve öğretmen ayrımında)	MEB	Resmi kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	3.9. MEB tarafından okullarda rehber öğretmenlerin ÇYEZE ve çocuk istismarının raporlanması ve bildirilmesi ile ilgili kullandıkları standart bir formun varlığı (evet/hayır)	MEB	Resmi kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	3.10. ÇKK kapsamında okula devam etmeyen çocuklar için alınan eğitim tedbiri sayısı (yaş ve cinsiyet ayrımında) (evet/hayır)	MEB, AÇSHB	Resmi kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	3.11. 15-19 yaş grubundaki kız çocukları arasında cinsellik eğitimi almış olanların oranı %	Nicel araştırma	Hedef nüfusa ilişkin araştırma	Araştırma periyodu

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
4. Sağlık	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.1. 15-19 yaş grubunda 18 yaşından önce evlenmiş kız çocuklarında cinsel sağlık sorunu yaşayanların oranı %	Sağlık Bakanlığı İstatistikleri	Resmi kayıt/ Hanehalkı araştırması	Yıllık/ Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.2. 15-19 yaş grubunda anne ölüm oranı %	Sağlık Bakanlığı	Resmi kayıt	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.3. 20 yaşından önce doğum yapan kız çocuklarının oranı %	TÜİK, Sağlık Bakanlığı İstatistikleri	Resmi kayıt	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.4. 15-19 yaş grubundaki gebe kız çocuklarının gebeliklerinin ilk 3 ayında doğum öncesi bakım alanların oranı %	TÜİK, Sağlık Bakanlığı İstatistikleri	Resmi kayıt	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.5. 15-19 yaş grubundaki kız çocuklarının arasındaki istenmeyen düşüklerin sayısı	Sağlık Bakanlığı İstatistikleri	Resmi kayıt	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.6. 15-19 yaş grubundaki evlenmiş kız çocuklarının doğurduğu bebek ölümlerinin yüzdesi %	Sağlık Bakanlığı İstatistikleri	Resmi kayıt	Yıllık

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
4. Sağlık	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.7. 15-19 yaş grubunda doğumları nitelikli sağlık personeli tarafından yapılanların oranı %	TÜİK, Sağlık Bakanlığı istatistikleri	Resmi kayıt	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.8. Sezaryen doğum yapan kadınların oranı (15-19 ve 20-24 yaş grubu ayrımında) %	Sağlık Bakanlığı	Resmi kayıt	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.9. Sağlık personeli tarafından bildiri mi yapılan 18 yaş öncesi gebeliklerin sayısı	Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı	Resmi kayıtların incelenmesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.10. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarına ilişkin protokol ve yol haritası olan sağlık kuruluşu yüzdesi %	Araştırma önerisi	Sağlık kuruluşları ve hizmet sunuculara yönelik araştırma	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı	4.11. ÇYEZE'ye ilişkin kanun, çocuk yaşta evliliklerin risk faktörleri ve yasaların ihlal edilmesinin nasıl bildirileceğine yönelik eğitim alan sağlık personeli oranı %	Araştırma önerisi	Sağlık kuruluşları ve hizmet sunuculara yönelik araştırma	Araştırma periyodu

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
5. Ekonomik Yaşam	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	5.1. Şartlı Nakit Transferinden yararlanan çocuk sayısı (Şartlı Eğitim ve Şartlı Sağlık yardımı, yaş grubu ve cinsiyet ayrımında)	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı) (SYDV)	Resmi kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	5.2. Millî Eğitim Bakanlığı burslarından yararlanan çocuk sayısı (yaş grubu ve cinsiyet ayrımında)	MEB	Resmi kayıt incelemesi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	5.3. 18 yaşından önce evlendiğinde yoksul/düşük gelir grubundaki hanelerde yaşayan kadınların oranı %	Nicel araştırma	Hedef nüfusa ilişkin araştırma	Araştırma periyodu
	Çocuğun korunması, çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	5.4. 18 yaşından önce evlendirilen kadınların evlendikleri zaman birlikte yaşadıkları kardeş sayısı	Nicel araştırma	Hedef nüfusa ilişkin araştırma	Araştırma periyodu

TABLO 3. ÇYEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
6. Geleneksel Uygulamalar	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	6.1. 20-24 yaş grubunda 18 yaşından önce müftülükte yapılan resmi nikâhla evlenenlerin oranı (cinsiyet ve uluslararası koruma kapsamındaki nüfus ayrımında) %	Diyanet İşleri Başkanlığı, Nüfus Genel Müdürlüğü	İdari kayıt	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	6.2. Çocuk yaşta evlilikleri sonlandıracak cinsiyet normlarını veya kız çocukları için alternatif yolları tartışan/ hikâyeleştiren haberlerin sayısı	Nitel araştırma	Medya taraması, Google, LexisNexis, sosyal medya arama motorları, medya kayıtları	Yıllık
	Çocuğun gelişimi, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	6.3. Televizyon ve radyoda yayınlanan eğlence/eğitim programları, diziler veya filmlerde tamamen veya kısmen çocuk yaşta evlilikleri ve bu konuyla ilişkili cinsiyet normlarını ele alan yayınların sayısı	Nitel araştırma	Medya taraması, Google, LexisNexis, sosyal medya arama motorları, medya kayıtları	Yıllık
7. Şiddet ve İstismardan Korunma	Çocuğun korunması, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/ toplumsal cinsiyet eşitliği	7.1. Çocuk İzlem Merkezlerine başvuran kız çocuğu sayısı (medeni durum ayrımında)	Sağlık Bakanlığı	Kayıt inceleme	Yıllık

TABLO 3. ÇEZE İLE MÜCADELE İÇİN ÖNERİLEN GÖSTERGELER (DEVAM)

Konu	İlgili İnsan Hakları/ Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
7. Şiddet ve İstismardan Korunma	Çocuğun korunması, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	7.2. ŞÖNİM'e başvuran 18 yaşından önce evlenmiş ve fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı %	ŞÖNİM, AÇSHB	ŞÖNİM kayıtları ve AÇSHB veri analizi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	7.3. ŞÖNİM'e başvuran 18 yaşından önce evlenmiş ve cinsel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı %	ŞÖNİM, AÇSHB	ŞÖNİM kayıtları ve AÇSHB veri analizi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	7.4. ŞÖNİM'e başvuran 18 yaşından önce evlenmiş kadınlar arasında psikolojik destek ihtiyacında olduğunu belirten/denk alanların oranı %	ŞÖNİM, AÇSHB, Sağlık Bakanlığı	ŞÖNİM, AÇSHB, Sağlık Bakanlığı kayıtlarının analizi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	7.5. 18 yaşından önce evlenmiş kadınlar arasında çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldığını belirten kadınların oranı %	AÇSHB Çocuk Destek Merkezi	ŞÖNİM, AÇSHB, Sağlık Bakanlığı kayıtlarının analizi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	7.6. Şiddete maruz kalan adölesan kız çocuklarına (evli ya da hiç evlenmemiş) ilişkin hizmet sunan sığınmaevi ve sığınak yüzdesi %	ŞÖNİM, AÇSHB	Bakanlıkların resmi verisi	Yıllık
	Çocuğun korunması, çocuğun insan onuruna saygı, çocuğun yüksek yararı, ayrımcılık yasağı, eşitlik/toplumsal cinsiyet eşitliği	7.7. İntihar eden kadınlar arasında 18 yaşından önce evlenmiş olanların yüzdesi (yaş ayrımında) %	TÜİK İntihar İstatistikleri	İntihar istatistikleri analizi	Yıllık

3.2.5. FAALİYET VE TAKVİMLEME

FAALİYET BİLEŞENLERİ

- Eylem planının somut adımlarını faaliyetler oluşturur. Plandaki her faaliyet için şu bilgilerin netleştirilmesi gerekir:
 - Faaliyet tanımı: İçeriği belirtir. Çıktı göstergesi niteliğinde yazılması kaynak planlamasını kolaylaştırır.
 - Sorumlu: Faaliyeti kim yapacak/koordine edecek?
 - Destekçi: Faaliyet kim(ler)den destek alınarak yapılacak? Muğlak bırakmamakta fayda vardır (örn. "Belediyeler" yerine "... Belediyesi").
 - Zaman: Hangi yıllara yayılacak? Hedef/gösterge ile uyumlu olmalıdır. Faaliyetler arası bağımlılıklara dikkat edilmelidir.
 - Kaynak: Bütçeleme sonucu belirlenir.

FAALİYETLERİ BELİRLERKEN VE UYGULARKEN NELERE DİKKAT EDİLMELİDİR

ÇYEZE ile mücadele il eylem planlarının faaliyetlerini belirlerken aşağıdaki sorunların yanıtları aranmalıdır:

Planlama sürecinde:

- Konuya ilişkin veriler cinsiyete göre ayrıştırıldı mı?
- Konuya ilişkin sorun ve ihtiyaç analizi yapıldı mı? Kadın ve erkeklerin, kız ve oğlan çocuklarının sorun ve ihtiyaçları ayrıştırılarak tanımlandı mı?
- Sorun ve ihtiyaç tespiti sürecine kentte yaşayan kadınlar, kadın meclisleri, göçmen meclisleri/ grupları, eşitlik birimleri ve ilgili sivil toplum kuruluşları dahil edildi mi?
- Faaliyetler önleme, koruma, yaptırım konusundaki ihtiyaçları karşılıyor mu?
- Faaliyetler ilgili mekanizmaların güçlenmesini hedefliyor mu?
- Faaliyetler kız çocuklarının güçlenmesini hedefliyor mu?
- Faaliyetler toplum desteğini içeriyor mu?

Uygulama sürecinde:

- Kamu personeline yönelik çalışmalarda kadın-erkek katılımı dengeli mi? Duyuru vaktinde yapıldı mı? Katılımcılar bilgilendirildi mi?
- Varsa planlanan araştırmanın konusu öncelikli ihtiyacı karşılıyor mu?
- Eğitim vb. çalışmalara ilişkin duyurular çeşitli kanallardan yapıldı mı?
- Eğitimler kadınların kolay erişebileceği yerlerde organize edildi mi?
- Eğitim mekânının fiziki koşulları bebekli kadınlar, engelliler, yaşlılar açısından erişilebilir mi?
- Eğitimlerin duyurusu hedef kitlenin anadilinde yapıldı mı?
- Bilgilendirme materyalleri katılımcıların anadilinde basit ve anlaşılır şekilde hazırlandı mı?
- Eğitimler okul giriş-çıkış saatine dikkat edilerek planlandı mı?
- Eğitim mekânına ücretsiz ulaşım sağlandı mı?
- Eğitim duyurusu farklı kanallardan yapıldı mı? (SMS, anons gibi)
- Eğitimlerde çocuklar için mekân, bakım, etkinlik sağlandı mı?

İzleme sürecinde:

- İzleme çalışmalarına kadın kuruluşları dahil edildi mi?
- Toplumsal cinsiyet uzmanı desteği alındı mı?
- Tüm faaliyetler ve veriler düzenli raporlanıyor mu?
- Eğitimlerden memnuniyet düzeyi cinsiyetlere göre ayrıştırılarak ölçüldü mü?

3.2.6. BÜTÇELEME

- Bütçeleme, bir planın gerçekleştirilmesi için gerekli maddi kaynakların netleştirilmesini sağlar.
- Genel itibarıyla bütçelemelerde şu kalemlerin göz önünde bulundurulması beklenir:
 - İnsan kaynakları giderleri
 - Seyahat ve harcırah giderleri
 - Malzeme/ekipman giderleri
 - Toplantı/organizasyon giderleri
 - Hizmet alım giderleri
 - İdari giderler (kira, telefon, sigorta, muhasebe vb.)
- Çok yıllık planlamada ayrıntılı bir bütçeleme beklenmez, ancak faaliyet düzeyinde bütçeleme yapmak, gerçekçi bir bütçe oluşturmakta fayda vardır.
- Bazı bütçe kalemleri tek bir faaliyetle değil, birden çok faaliyetle veya tüm faaliyetlerle ilgili olabilir (örn. idari giderler). Bu tür giderler ilgili faaliyet bütçelerine paylaştırılabilir veya ayrı bir grup olarak ele alınabilir.
- Toplam bütçenin hangi kaynaklardan elde edileceği de ayrıca planlanmalıdır. Elde edilmesi planlanan kaynak toplam bütçenin altında kalıyorsa, bütçe gözden geçirilerek giderler, faaliyetler, hedefler ve hatta stratejiler daraltılabilir ve/veya kaynakların artırılması için stratejiler, hedefler, faaliyetler planlanabilir.

BÜTÇE HESAPLAMA (5 YILLIK PLAN)

Faaliyet	İnsan Kaynakları	Seyahat ve Harcırah (TL)	Malzeme/ Ekipman (TL)	Toplantı/ Organizasyon (TL)	Hizmet Alımı (TL)	İdari Giderler (TL)	Toplam (TL)
Strateji 1							
Hedef 1.1							
Faaliyet 1.1.1	Uzman: 15 gün x 200 TL = 3.000 TL	10 seyahat x 200 TL = 2.000 TL	Kırtasiye: 10 eğitim x 25 TL = 250 TL	Yemek: 10 eğitim x 30 kişi x 20 TL = 6.000 TL			11.250
Faaliyet 1.1.2							
Hedef 1.1 Toplam	35.000	12.000	5.000	90.000	15.000		157.000
Hedef 1.2							
Faaliyet 1.2.1							
Faaliyet 1.2.2							
Hedef 1.2 Toplam	23.000	13.500	21.500	112.000	17.000		187.000
Strateji 1 Toplam	58.000	25.500	26.500	202.000	32.000		344.000
Strateji 2							
Hedef 2.1							
Faaliyet 2.1.1							
Strateji 2 Toplam	70.000	39.000	24.000	146.000	86.000		365.000
Strateji 3 Toplam	64.000	43.000	17.000	128.000	75.000	36.000	363.000
Genel giderler							
GENEL TOPLAM	192.000	107.500	67.500	476.000	193.000	36.000	1.072.000

3.2.7. ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLERLE MÜCADELE İL YEREL EYLEM PLANI ŞABLONUNUN HAZIRLANMASI

- Durum analizi ve sorun analizi aşamaları tamamlandıktan sonra il eylem planlarının şablonu büyük ölçüde hazır hale gelir.

ÇYEZE ile mücadele il eylem planlarında neler yer almalıdır?

- Temel kavramlar
 - Uluslararası ve ulusal mevzuat dayanakları
 - Temel ilkeler
 - Mevcut durum
 - Plan şablonu
 - İzleme – değerlendirme planı
- Bu aşamadan sonra örnek bir şablona stratejik öncelikler, hedefler, faaliyet, zaman, sorumlu kurum/kuruluş, destekçi kurum/kuruluşlar ve göstergeler yerleştirilir.

ÖRNEK EYLEM PLANI TABLOSU

Faaliyet	Sorumlu	Destekçi	Zaman					Kaynak
			2019	2020	2021	2022	2023	
Strateji 1: Kadınların siyasi katılımının güçlenmesi								
Hedef 1.1: ... ilçesinde kadınların yerel yönetimdeki temsiliyetinin (5 yıl içinde %10) artması								
Gösterge 1.1.1: Belediye meclisindeki kadın üye oranının 5 yıl içinde %10'dan en az %30'a çıkması								
Gösterge 1.1.2: Belediye meclisine 4 yıl içinde en az %25 kadın üye kotası getirilmesi								
Gösterge 1.1.3: Kadın muhtar sayısının 5 yıl içinde 7'den 10'a yükselmesi								
1.1.1. ... ilçesindeki 300 kadına siyasi katılım konusunda eğitim vermek	Baro	Halk Eğitim Müdürlüğü		√	√	√	√	11.250 TL
1.1.2. Belediye meclisine kadın üye kotası getirilmesi için siyasi parti temsilciliklerine ziyaretler yapmak	Belediye eşitlik birimi	STK		√	√	√		
1.1.3.								
...								
Hedef 1.2:								
Gösterge 1.2.1:								
Gösterge 1.2.2:								
1.2.1.								
1.2.2.								
...								
Strateji 2:								
Hedef 2.1:								
Gösterge 2.1.1:								
Gösterge 2.1.2:								
2.1.1.								
2.2.2.								
...								

Plan şablonunda yer alan kavramlar ve dikkat edilmesi gereken konular şunlardır:³⁰

- **Strateji:** Üst ölçekli politika ve planlarla belirlenen uzun vadeli hedeflere erişmek için tercih edilecek yol ve yönelimlerde söz konusu eylem planının kapsadığı dönem için önceliklendirilen ve odaklanılanlar stratejileri oluşturur.
- **Hedef:** Belirli bir strateji çerçevesinde, plan dönemi itibarıyla ortaya çıkmış olması beklenen değişimlerdir.
- **Faaliyet:** Belirli bir hedefin gerçekleşmesi için hayata geçirilmesi gereken somut eylemlerdir. Kadına yönelik şiddetle mücadele il eylem planında yer alan faaliyetler, hedeflere uygun ve özel olarak tasarlanmıştır.
- **Koordinatör kurum/kuruluş:** Belirli bir faaliyetin hayata geçirilmesi için koordinasyon sorumluluğunu üstlenmiş olan taraftır. Koordinasyonda yetki karmaşasına yol açmamak amacıyla il eylem planındaki her bir faaliyet için tek bir koordinatör kurum/kuruluş belirlenmiştir.
- **Sorumlu kurum/kuruluş:** Belirli bir faaliyetin hayata geçirilmesinde sorumluluk üstlenmiş olan taraflardır. Yetki/görev alanı, uzmanlık/kaynak sağlama vb. unsurlar nedeniyle bir faaliyet için bir veya daha çok sorumlu kurum/kuruluş söz konusu olabilir. Bu kurum/kuruluşlar, o faaliyet çerçevesinde ilgili koordinatör kurum/kuruluş eşgüdümünde çalışırlar.
- **Kaynak:** Belirli bir faaliyetin gerçekleştirilmesi için tahsis edilen aynı veya nakdi kaynakları ifade eder.
- **Gösterge:** Belirli bir hedefe ulaşıp ulaşılmadığını değerlendirmek için kullanılacak nicel veya nitel verilerdir. Kadına yönelik şiddetle mücadele il eylem planı tablolarında kullanılan göstergelerin değişimi ya da sonucu ifade eden göstergeler olmasına özen gösterilmiş, faaliyetlerin gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin çıktı/süreç göstergeleri (çıktılara ya da sürecin uygun işleyişine ilişkin göstergeler) yıllık faaliyet planı tablolarında dikkate alınmıştır.

³⁰ “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planları Şablonları” (2017-2020), <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5539/adana-eylem-planı.pdf>

- Faaliyet düzeyinde birden fazla sorumlu kuruluş tanımlamak yetki ve sorumluluk karmaşası yaratabildiğinden, her faaliyet için tek bir sorumlu kuruluş belirlemek ve diğer kuruluşları destekçi olarak gruplamak yararlı olacaktır.

Çalıştay(lar) sırasında plan şablonunun doldurulması

- İlgili bütün paydaşların katılımı ile gerçekleştirilecek çalıştay(lar)da plan şablonun ilk hali doldurulmalıdır.
- Faaliyetlerin belirlenip katılımcılara onaylatıldığı bir çalışma yerine paydaşların karar verdiği esnek bir çalışma yürütülmelidir. Bu, konu planının sahiplenilmesi açısından önemlidir.

3.3. ÇOCUK YAŞTA, ERKEN VE ZORLA EVLİLİKLERLE MÜCADELE İL YEREL EYLEM PLANLARI UYGULAMA, İZLEME VE DEĞERLENDİRME

Çalıştay(lar) sonrası onay süreci

- İl eylem planları, çalıştay çalışmaları tamamlandıktan sonra sekreteryayı yürüten kurum tarafından bir araya getirilerek görüşleri için tüm paydaşlara iletilir.
- Geribildirimlerin ardından plana son hali verilir ve bilgi amaçlı olarak paydaşlarla yeniden paylaşılır.
- Taslak plan onay için üst kurula iletilerek Valilik onayına sunulur.
- Onayı takiben Valilik imzası ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlara iletilir.
- Onaylanan plan, Valilik ve ilgili kurumların internet siteleri üzerinden yayımlanır.
- Kurumlardan bu kapsamda beklenen, il eylem planlarında yer alan faaliyet ve yükümlülüklerini kendi kurumsal planlarına aktarmaları ve faaliyetlerin uygulanması için gerekli kaynak tahsisini bütçe döneminde tartışarak performans programlarına yansıtmasıdır.

İZLEME VE DEĞERLENDİRMENİN PLANLANMASI

- İzleme (göstergelere dayalı olarak), sistematik biçimde yapılan veri toplama işidir. Sürekli ve/veya dönemsel olarak yapılır.
- Değerlendirme, izleme verilerine dayanarak ilerleme durumunu gözden geçirme işidir. Dönemsel olarak yapılır. Plan değişiklik/iyileştirme kararlarına girdi sağlar.
- İl eylem planlarının uygulanmasının düzenli olarak izlenmesi, raporlanması ve değerlendirilmesi gereklidir.
- İyi bir izleme için sadece yerel eşitlik eylem planının uygulanması değil, aynı zamanda planın uygulanması sayesinde ilde oluşan dönüşüm ve ilerlemenin de izlenebilmesi gereklidir. Bu da ancak girdi ve çıktı göstergelerine ek olarak cinsiyete duyarlı, ölçülebilir, objektif ve erişilebilir sonuç göstergeleri ile mümkün olabilir³¹.
- İzleme ve değerlendirme sürecinde aşağıdaki soruların sorulması gerekir:
 - Planladıklarımızı planladığımız şekilde yapıyor muyuz? (süreç/çıktılar)
 - Faaliyetler gerçekleşiyor mu? Takvime ve bütçeye uygun ilerleniyor mu?
 - Çıktılar istenen nicelik ve nitelikte üretiliyor mu?
 - Yaptıklarımız işe yarıyor mu? (sonuç/değişim)
 - Hedeflere ulaşıyor muyuz?
- Eylem planının uygulanmasında görev alan kurumlara aşağıda örnek olarak sunulan izleme formları iletilerek izleme gerçekleştirilebilir. Her kurumun tek bir formla hem planlama hem de izleme faaliyetlerini gerçekleştirmesi önerilir.
- Bu sistemde kurumlar, planladıkları çıktıların gerçekleşme düzeylerini düzenli olarak kayıt altına alarak takip etmiş olurlar.

31 UNFPA (2015), "Kadın Dostu Kent Uygulama Rehberi", <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/kdk-uygulama-rehberi.pdf>.

İzleme Planı I

Gösterge	Doğrulama Kaynağı	Sorumlu	İzleme Sıklığı	Gösterge Değerleri			
				İlk Değer	Son İzleme Tarihi/ Ölçülen Değer	Sonraki İzleme Tarihi/ Beklenen Değer	Hedef Değer

Strateji 1: Kadınların siyasi katılımının güçlenmesi

Hedef 1.1: ... ilçesinde kadınların yerel yönetimdeki temsiliyetinin (5 yıl içinde %10) artması

Belediye meclisindeki kadın üye oranı	Belediye meclis kayıtları	Belediye	1 yıl	%10		Temmuz 2020/%15	%30
1.1.2. Belediye meclisinde en az %25 kadın üye kotası	Belediye meclisi kararları	Belediye	1 yıl	Yok		Temmuz 2020/Var	Var
1.1.3. Kadın muhtar sayısı	Kaymakamlık kayıtları	Kaymakamlık	1 yıl	7		Haziran 2020/ 12	10

Hedef 1.2: ...

1.2.1. ... ilindeki kadınlar arasında yönetim mekanizmalarında yer almaya istekli olanların oranı	Anket çalışması sonuçları	İl Kadın Hakları Komisyonu	1 yıl	%5		Temmuz 2020/%5,5	%8
1.2.2. ...							

İzleme Planı II

Gösterge	Doğrulama Kaynağı	Sorumlu	İzleme Sıklığı	Gösterge Değerleri			
				İlk Değer	Son İzleme Tarihi/ Ölçülen Değer	Sonraki İzleme Tarihi/ Beklenen Değer	Hedef Değer
Strateji 1: Kadınların siyasi katılımının güçlenmesi							
Hedef 1.1: ... ilçesinde kadınların yerel yönetimdeki temsiliyetinin 5 yıl içinde %10 artması	Belediye meclis kayıtları Muhtarlık kayıtları	Savunuculuk birimi	1 yıl	%10		Temmuz 2020 / %12	%20
Hedef 1.2: ...							
Hedef 1.3: ...							
Strateji 2: ...							
Hedef 2.1: ...							
Hedef 2.2: ...							
Hedef 2.3: ...							

Kuruluş düzeyinde izleme ve değerlendirme

- Kuruluş temsilcileri, bağlı buldukları kuruluşun sorumlu veya destekçi olarak yer aldığı faaliyetlerin eylem planında tanımlanan hedeflere ve yıllık faaliyet planında dönemsel düzeyde tanımlanan işlere paralel olarak uygulandığını takip eder.
- Üst yönetimle düzenli toplantılar yaparak uygulamayı kurum düzeyinde değerlendirir, sorunları tespit ederek çözüm önerilerinin geliştirilmesini ve hayata geçirilmesini sağlarlar.

PLAN YÖNETİMİNE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Genel yönetim ve koordinasyon

- Eylem planının uygulanması ve yönetimine ilişkin genel koordinasyonun kesintisiz sürdürülmesi gerekir.
- Bu sorumluluğun ilgili kurum tarafından üstlenilmesi beklenir.
- Genel koordinasyon sorumluluğu bir kurul veya komiteye ait ise görev tanımı ile çalışma usul ve esaslarında plan yönetimine ilişkin düzenlemelere yer verilmelidir.
- Koordinasyon, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Koordinasyon, İzleme ve Değerlendirme Komisyonları tarafından yürütülebilir.

Uygulama ve raporlama

- Faaliyetlerin uygulanmasına ve göstergelerin izlenmesine ilişkin sorumlu ve destekçi taraflar plan içinde belirtilmiştir. İlgili faaliyet ve göstergelerle ilgili raporlama sorumluluğunun da bu taraflarda olması beklenir.
- Raporlama sıklığının izleme değerlendirme süreçlerine göre belirlenmesi gerekir.
- İlgili taraflardan gelen raporlar tek elde toplanmalı ve birleştirilmelidir. Bu sorumluluğun kimde olduğu netleştirilmelidir.

Plan değişikliklerinin önerilmesi ve karara bağlanması

- Raporların değerlendirmesi sonucu plan değişikliklerine ihtiyaç olduğu ortaya çıkabilir.
- Hangi değişikliğin kim tarafından önerileceği ve kim tarafından karara bağlanacağı netleştirilmelidir.

Yıllık faaliyet ve kaynak planı

- Çok yıllık eylem planı, yıllık planlar şeklinde uygulanır.
- Süreç/çıktı düzeyindeki izleme, yıllık planın uygulanması ve raporlanması üzerinden yapılır.
- Formatı ve içeriği raporlama sıklığına bağlı olarak şekillenebilir.
- Bir sonraki yıla ait plan, gerekli kaynak tahsisine imkân verecek şekilde devam eden yıl bitmeden tamamlanmalı ve onaylanmalıdır.

Yeni döneme ait eylem planı

- Mevcut eylem planının son yılında, bir sonraki döneme ait eylem planının üretilmesi ve onaylanması gerekir.
- Yeni eylem planının üretilmesine ilişkin faaliyetler, mevcut eylem planının son yılına ait yıllık plana eklenmeli ve gerekli kaynak tahsisi yapılmalıdır.
- Yeni eylem planının onayı, ilk yıla ait yıllık planın yapılmasına ve onaylanmasına imkân verecek şekilde zamanlanmalıdır.

Uygulamada yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri

- Eylem planlarının sürdürülebilirliğinin nasıl sağlanabileceği, bu planların nasıl kullanılması gerektiği ve nasıl etkili hale getirilebileceği toplantılarda görüşülmelidir.
- Eylem planlarının hazırlandıktan sonra bir kenara bırakılmaması için çeşitli yasal çerçevelere ihtiyaç duyulmaktadır.
- Eylem planı kapsamında görev alan her bir kurum ve bireyin, kendilerine tayin edilen sorumlulukları ve görevleri sahiplenmesi için çeşitli mekanizmaların oluşturulması gerekir.
- Sürdürülebilirliğin sağlanmasının önemli bir ayağı, kurumların birbirleriyle kurduğu ilişkilerdir.
- İl eylem planlarının oluşturulması aşamasında özellikle karar verici mercilerin katılımı gerekli ve önemlidir.
- Eylem planında çok fazla eğitim faaliyetine odaklanılmamalı ve kurumların konu ile ilgili dönüşüm sağlayıcı politikalarına önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

AÇSHB (2015), "Türkiye'de Evlilik Tercihleri Raporu", <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/81-turkiye-de-evlilik-tercihleri-arastirmasi-2015.pdf>

AÇSHB (2016), "Aile Yapısı Araştırması", <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/35811/taya-2016.pdf>

AÇSHB Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, İzleme ve Değerlendirme Raporları, <https://www.aile.gov.tr/ksgm/ulusal-eylem-planlari/izleme-ve-degerlendirme-raporlari/>

AFAD (2014), "Türkiye'de Suriyeli Kadınlar", https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadinlar_-2014_2_.pdf

HÜNEE (2014), "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması", <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/KKSA-TRAnaRaporKitap26Mart.pdf>

HÜNEE (2018), "Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması", http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf

İstanbul Bilgi Üniversitesi STK Birimi (2006), "Proje Döngüsü Yönetimi I: Proje Teklifi Yazma, İzleme ve Değerlendirme", <https://stk.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/01/31/PDY1.pdf>

"Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele İl Eylem Planları Şablonları" (2017-2020), <https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/5539/adana-eylem-planlari.pdf>

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (2010), "Erken Yaşta Evlilikler Hakkında Komisyon Raporu", <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2088>

TÜİK (2016), "Türkiye Aile Yapısı Araştırması", <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21869>

TÜİK (2017), "Evlenme ve Boşanma İstatistikleri", <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2017-27593>

TÜİK (2019), "İstatistiklerle Kadın", http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1068

TÜİK (2019), "İstatistiklerle Çocuk", <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33733>

UNFPA (2013), "Dünya Nüfusunun Durumu Raporu", <https://www.unfpa.org/publications/state-world-population-2013>

UNFPA (2015), "Kadın Dostu Kent Uygulama Rehberi", <http://www.kadindostukentler.com/content/docs/kdk-uygulama-rehberi.pdf>

UNICEF (2013), "Çocuğa Karşı Şiddet İzleme Göstergeleri Kılavuzu", <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/izleme-gostergeleri-kilavuzu.pdf>

UNICEF (2013), "Çocuğa Karşı Şiddet İzleme ve Göstergeler Literatür Taraması", <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/literatur-taramasi.pdf>

UNICEF (2014), "Çocuk Evliliklerine Son", http://www.unicef.org/media/files/Child_Marriage_Report_7_17_LR..pdf

UNICEF (2018), "Çocuk Evliliği Açıklaması", <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCtenleri/unicefin-son-tahminlerine-g%C3%B6re-h%C4%B1z%C4%B1-ilerleme-sayesinde-son-y%C4%B1l-i%C3%A7inde-25-milyon>

UNICEF (2019), "Oğlan Çocukları Arasında Çocuk Yaşta Evlilik", <https://www.unicef.org/press-releases/115-million-boys-and-men-around-world-married-children-unicef>

